

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2011

Zuzana Kuťková

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

**ANALÝZA NAJČASTEJŠÍCH CHÝB PRI SIMULTÁNNOM
TLMOČENÍ ŠTUDENTOV TRANSLATOLÓGIE**

Diplomová práca

Študijný program: Prekladateľstvo a tlmočníctvo v kombinácii anglický jazyk a kultúra
– ruský jazyk a kultúra

Školiace pracovisko: Oddelenie translitológie

Školiteľ: Mgr. Beáta Ďuračková, PhD.

Nitra 2011

Bc. Zuzana Kuřková

POĎAKOVANIE

Veľká vďaka patrí mojej konzultantke Mgr. Beáte Ďuračkovej, PhD. za pomoc a podporu pri vypracovaní práce, ale predovšetkým za podnetné pripomienky a návrhy, ktoré prispeli k skompletizovaniu tejto práce. Ďakujem taktiež Mgr. Emílii Janecovej, ktorá mi rovnako ako moja konzultantka poskytla priestor na realizovanie výskumu na úkor vlastných aktivít v rámci výučby.

Rada by som poďakovala tiež študentom, ktorí sa zúčastnili výskumu, za ich ochotu, profesionálny prístup a odhodlanie.

Abstrakt

KUŤKOVÁ, Z. *Analýza najčastejších chýb pri simultánnom tlmočení študentov translatológie*. [Diplomová práca] – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta; Oddelenie translatológie. – Školiteľ: Mgr. Beáta Ďuračková, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Magister (Mgr.). – Nitra : FF, 2011. 64 s.

Práca sa zaoberá teoretickými aspektmi a špecifikami simultánneho tlmočenia. V centre pozornosti stojí snaha poskytnúť odpovede v rámci problematiky kvalitného tlmočnického výkonu a hodnotiacich kritérií dôležitých pre posudzovanie profesionality tlmočníkov. Dané kritériá tvoria tak základ pre vymedzenie chýb pri tlmočení. Súčasťou práce je aj výskum zameraný na analýzu nahrávok študentov a chýb, ktoré vznikli počas simultánneho tlmočenia. V záverečnej časti práce sú opísané odporúčania pre prax výučby tlmočenia.

Kľúčové slová: simultánne tlmočenie, kvalita tlmočenia, hodnotenie, hodnotiace kritériá, chyby.

Abstract

KUŤKOVÁ, Z. *Analysis of the Most Frequent Mistakes of Translatology Students in Simultaneous Interpreting*. [MA thesis] – Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Art; Department of Translation Studies. – Tutor: Mgr. Beáta Ďuračková, PhD. Academic degree: Master (Mgr.). – Nitra : FF, 2011. 64 p.

The thesis deals with theory and specific aspects of simultaneous interpreting. It concentrates on effort to answer questions within issues of high-quality interpreting and assessment criteria, which are important for evaluation of interpreter performance. These criteria are considered being a basis for determining mistakes in interpreting. The essential part of the thesis is a research focused on analysis of student interpreting and their mistakes within simultaneous interpreting. The final part consists of recommendations for teaching of interpreting.

Key words: simultaneous interpreting, quality of interpreting, evaluation, assessment criteria, mistakes

OBSAH

ÚVOD	8
1 ŠPECIFIKÁ SIMULTÁNNÉHO TLMOČENIA.....	10
1.1 Simultánnosť	10
1.2 Fázový posun.....	12
1.3 Pamäť	12
1.4 Štiepenie pozornosti.....	13
2 ASPEKTY VÝUČBY SIMULTÁNNÉHO TLMOČENIA	15
2.1 Kompetencie tlmočníka	15
2.2 Manažment osobností simultánneho tlmočenia	16
2.2.1 Priority a pravidlá tlmočenia	16
2.2.2 Kognitívne procesy	17
2.2.3 Tlmočnicke stratégie	18
3 KVALITA A HODNOTENIE TLMOČNÍCKEHO VÝKONU.....	20
3.1 Pojem kvalita.....	20
3.1.1 Príjemca.....	21
3.1.2 Rečník	22
3.1.3 Zadávateľ.....	22
3.2 Hodnotiace kritériá kvality.....	22
3.2.1 Organizácie – orientácia na prijímateľa	22
3.2.2 Vedecký výskum.....	24
4 CHYBY V TLMOČENÍ.....	28
4.1 Pojem chyba v tlmočení.....	28
4.2 Príčiny vzniku chýb	30
4.2.1 Interferencia.....	30
4.2.2 Rečník	31
4.2.3 Ostatné.....	32

5 EMPIRICKÁ ČASŤ.....	33
5.1 Metódy výskumu	33
5.2 Výsledky výskumu	34
5.2.1 Intratextové aspekty	35
5.2.2 Medzitextové aspekty	44
5.3.3 Zručnosti, vedomosti, stratégie.....	51
5.3.4 Porovnanie tlmočnických výkonov študentov v závislosti od ročníka	52
6 ODPORÚČANIA PRE PRAX	57
ZÁVER	60
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....	62
PRÍLOHY	65

*„Nikto síce nie je dokonalý, ale tlmočník,
poučivší sa z chýb, je oveľa dokonalejší.“*

(Nováková, 2002, s.229)

ÚVOD

V súčasnosti je na trhu práce situácia pre záujemcu o povolanie tlmočníka neľahká: dopyt po tlmočníkoch je nízky a uchádzačov mnoho. Cenia sa skúsenosti, prax, ale najmä kvalita. Pravdou je, že na formovaní budúcich tlmočníkov má najväčší vplyv prístup a metódy pedagógov pri výučbe tlmočenia. Ich hlavnou úlohou je, aby pristupovali k vzdelávaniu budúcich absolventov translatológie komplexne a napomáhali zvyšovaniu ich vedomostí, kompetencií, zručností a kvality. Ako sa však kvalita dá určiť? Na základe akých kritérií možno zhodnotiť výkon tlmočníka?

Odpoveď na tieto otázky nie je jednoduchá, ale predovšetkým nie je jednoznačná. Nech by sme sa spýtali ktoréhokoľvek odborníka, vyučujúceho či študenta translatológie, čo znamená kvalita v tlmočení, zakaždým by sme dostali odlišnú odpoveď. Rôzne odpovede by zazneli aj z úst laikov v tejto oblasti, ktorí služby tlmočníkov využívajú.

Vzhľadom na profesionalizáciu povolania tlmočníka a na potrebu zlepšenia sociálneho statusu tlmočníkov, pokladáme za nevyhnutné pokúsiť sa aspoň čiastočne zodpovedať túto zásadnú otázku prostredníctvom našej práce. Pritom však máme na zreteli aj skutočnosť, že naša odpoveď nebude vyčerpávajúca, nakoľko sa v práci sústreďujeme na najčastejšie chyby, ktoré vznikli pri simultánnom tlmočení študentov odboru translatológie UKF v Nitre, čiže sa zameriavame len na jeden z aspektov kvality tlmočenia. Veríme však, že v budúcnosti sa danej téme bude venovať viac pozornosti, a oblasť pozorovania sa rozšíri aj na ostatné aspekty, napríklad vyhodnotenie kvality z pohľadu adekvátne pretlmočených úsekov.

Práca sa skladá z niekoľkých častí. V prvej z nich sa venujeme predovšetkým teoretickým východiskám a špecifikám simultánneho tlmočenia v kontexte výučby, aby sme poukázali náročnosť tejto techniky tlmočenia, a taktiež aby sme zdôraznili potrebu získania špecifických kompetencií v rámci produkcie kvalitného translátu s čo najnižším počtom chýb.

Následne prechádzame k teoretickým úvahám o hodnotení tlmočnického výkonu a hodnotiacich kritériách, na základe ktorých možno hovoriť o kvalitnom alebo naopak nekvalitnom produkte tlmočenia. Pomohli nám najmä práce zahraničných autorov, nakoľko na Slovensku zatiaľ prevažuje výskum kvality prekladu.

V nasledujúcej časti uvádzame jednotlivé typy chýb, ku ktorým môže dôjsť v procese produkcie cieľového textu. Využili sme aj cenné poznatky z teórie prekladu, ktoré možno použiť najmä pri klasifikácii chýb. Taktiež objasňujeme možné príčiny vzniku chýb, berúc do úvahy okrem iného aj špecifiká simultánneho tlmočenia.

Poslednú časť práce považujeme za kľúčovú, pretože je venovaná nášmu vlastnému výskumu, ktorý sme zamerali na analýzu tlmočnických výkonov študentov prekladateľstva a tlmočníctva UKF a na určenie najčastejších chýb, ktorých sa pri simultánnom tlmočení dopustili. Poukazujeme taktiež na možné príčiny ich vzniku.

V rámci výskumu sme si kládli za cieľ potvrdiť alebo vyvrátiť nasledujúce hypotézy:

1. Študenti druhého ročníka magisterského štúdia sa pri simultánnom tlmočení dopúšťajú nižšieho počtu chýb ako študenti prvého ročníka magisterského štúdia.
2. Pri simultánnom tlmočení robia študenti predovšetkým chyby, ktoré si prijímateľ cieľového textu môže všimnúť, a tak môžu následne sťažiť vnímanie významu jednotlivých informácií.

Získané poznatky majú veľký význam pre skvalitnenie výučby tlmočenia na UKF, pretože poukazujú na aspekty tlmočenia, na ktoré je potrebné sa v rámci výučby zamerať alebo im aspoň venovať zvýšenú pozornosť. Záverom, ktoré sa týkajú tejto témy, sa venujeme v časti odporúčania pre prax.

1 ŠPECIFIKÁ SIMULTÁNEHO TLMOČENIA

Z hľadiska výučby a skúmania simultánneho tlmočenia je nevyhnutné poznať jeho špecifické aspekty v porovnaní s konzekutívnym tlmočením, keďže práve tieto špecifiká výrazne ovplyvňujú didaktické postupy a, v neposlednom rade, aj hodnotenie tlmočnickeho výkonu.

Pre detailnejšie pochopenie situácie, v ktorej sa nachádza simultánný tlmočník, pokladáme za potrebné venovať sa konkrétnym fenoménom špecifickým pre tento druh činnosti, keďže priamo súvisia s celkovou kvalitou tlmočnickovho výkonu, a taktiež vplývajú aj na výskyt chýb.

V porovnaní s konzekutívnym tlmočením je v niektorých ohľadoch simultánne tlmočenie náročnejšou technikou. To sa prejavuje v rôznorodých odlišnostiach, pričom podľa Müglovej (2009) sú najvýraznejšími tieto aspekty:

- väčšia časová tieseň,
- nedostatočný kontext,
- možnosť klásť dodatočné otázky je obmedzená,
- text v cieľovom jazyku je komprimovanejší,
- využívanie neverbálnych prostriedkov je obmedzené,
- prispôsobovanie sa rečovému tempu rečníka.

Dané odlišnosti majú výrazný vplyv na charakteristiku funkčného systému simultánneho tlmočenia, ktorý Nováková (2001, s. 131) definuje ako „hierarchicky usporiadaný komplex všeobecných rečových a špecifických tlmočnických procesov a stratégií.“ To sa prejavuje najmä ďalších špecifikách simultánneho tlmočenia, konkrétne v mechanizme simultánnosti, fázovom posune, odlišnom využívaní pamäti a potrebe štiepenia pozornosti.

1.1 Simultánnosť

Tento kľúčový mechanizmus sa navonok prejavuje súčasným počúvaním a hovorením, pričom implicitne dochádza k simultánnemu priebehu tlmočnických a rečových činností spolu so stratégiami, poprípade inými sprievodnými mechanizmami. (Nováková, 2001) V súvislosti s jednotlivými fázami tlmočenia je teda zrejmé, že v porovnaní

s konzekutívnym tlmočením ich realizácia v prípade simultánneho transferu funguje na zásadne odlišnom princípe.

Podľa Bohušovej (2007) sú vo všeobecnosti základnými fázami tlmočenia:

1. *preparačná (prípravná) fáza* – zahŕňa mikrostrategickú prípravu (zameraná na jeden konkrétny text) a makrostrategickú prípravu (zameraná na intertextualitu, situačný kontext a konvencie),
2. *realizačná (uskutočňovacia) fáza* – samotná performancia tlmočníka,
3. *evalvačná (vyhodnocovacia) fáza* – zahŕňa sebahodnotenie a hodnotenie zo strany prijímateľa cieľového textu.

V centre našej pozornosti však stojí etapa realizačná, ktorá v prípade simultánneho tlmočenia spája tri podfázy: fázu identifikácie, fázu asimilácie a fázu syntézy (Nováková, 1993, Nováková, 2001).

- a) **fáza identifikácie** – spočíva v tom, že tlmočník aktívne vníma a analyzuje prijímaný VT s cieľom pochopiť jeho obsah a cieľ rečníkovej výpovede. Snaží sa zorientovať v štruktúre textu a identifikovať jeho osobitosti na jednotlivých jazykových rovinách, a taktiež aktivizovať všetky potrebné vedomosti a poznatky z dlhodobej pamäti, vrátane všetkých tlmočnických návykov a zručností. Získané informácie sa v sémantickej podobe (nie lexikálnej) uchovávajú v krátkodobej pamäti. Najdôležitejšou úlohou tlmočníka v tejto fáze je pochopiť VT.
- b) **fáza asimilácie** – tlmočník rýchlo porovnáva jazykové systémy východiskového a cieľového jazyka a hľadá vhodné ekvivalenty pomocou už vytvorených tlmočnických šablón (stereotypov, sémantických sietí), ktoré pomáhajú zautomatizovať priebeh tejto fázy. Vybrané jednotky tlmočník následne radí a spája na základe identifikovaných gramatických a logických vzťahov, pričom je žiadúce, aby tlmočník vzniknuté myšlienky formuloval prirodzene a spontánne, akoby svoje vlastné.
- c) **fáza syntézy** – jedná sa o samotnú verbálnu produkciu vzniknutých myšlienok tlmočníka v cieľovom jazyku, čiže ide o vytvorenie novej jazykovej formy, a dochádza aj k vypusteniu podržanej prijatej informácie z pamäti. Táto fáza je úzko prepojená s fázou identifikácie, keďže platí, že ak prebehne identifikácia bez problémov, zväčša sa nevyskytnú chyby pri produkcii textu.

Proces simultánnosti je teda postavený na tom, že všetky podfázy realizačnej fázy sa uskutočňujú súčasne. Tlmočník teda recipuje jeden úsek VT, analyzuje ho a následne produkuje v cieľovom jazyku, zároveň však musí aktívne vnímať ďalší úsek VT a aj kontrolovať svoj výstup.

1.2 Fázový posun

Počas produkcie CT dochádza k tzv. fázovému posunu (*décalage*), čiže vzniká istý časový odstup tlmočníka od rečníka. Je to čas, potrebný na prebehnutie fázy identifikácie a asimilácie v rámci počutého segmentu a následnú syntézu textu v cieľovom jazyku. Dĺžka fázového posunu spravidla počas celého tlmočenia kolíše. (Nováková, 2001)

Podľa Müglovej (2009) sa dĺžka fázového posunu pohybuje od dvoch do desiatich sekúnd v závislosti od *subjektívnych faktorov* (znalosti, vedomosti, miera kompetencie tlmočníka a jeho aktuálny psychický a fyzický stav) a *objektívnych faktorov* (osobitosti VT, zložitost' prezentovanej témy, osoba rečníka). Fázový posun by však nemal presiahnuť dĺžku presiahnuť desať sekúnd, pretože vtedy podržanie informácií v krátkodobej pamäti začína zlyhávať, a tak tlmočník začne za rečníkom zaostávať a nie je schopný podávať adekvátny výkon.

Avšak k problémom však môže dôjsť taktiež vtedy, ak si tlmočník nechá príliš krátky odstup od rečníka. V takom prípade vníma tlmočník len význam jednotlivých slov prejavu namiesto zmyslových celkov, čo môže viesť k častému nežiadúcemu opravovaniu a preformulovaniu úsekov, ktoré tlmočník neinterpretoval správne pod vplyvom snahy podať význam recipovaných slov čo najrýchlejšie.

1.3 Pamäť

Ďalšou špecifickou odlišnosťou simultánneho tlmočenia je iná práca s pamäťou. Najzreteľnejšou odlišnosťou v porovnaní s konzekutívnym tlmočením je absencia tlmočnickeho zápisu, ktorý plní funkciu externej pamäti tlmočníka. Notácia je konzekutívnemu tlmočníkovi oporou, keď jeho interná, krátkodobá (pracovná) pamäť využije všetky dostupné kapacity. (Müglová, 2009) Pri simultánnom tlmočení je však notácia redundantná, jednak preto, lebo tlmočník prijaté informácie produkuje takmer okamžite a nepotrebuje si ich vybavovať z internej pamäti, ale aj z toho dôvodu, že by tlmočníka zbytočné oberala o pozornosť. Za vhodné, ba priam až žiaduce, sa však

považuje zapisovanie číselných údajov (poprípade mien), pri reprodukovaní ktorých sa tlmočník môže veľmi ľahko pomýliť.

Téma pamäti v spojitosti so simultánnym tlmočením stojí v centre mnohých diskusií a výskumov a názory autorov sa rozchádzajú. Napríklad Nováková (2001) je toho názoru, že pri simultánnom tlmočení sa aktivizuje jednak dlhodobá pamäť, pomocou ktorej tlmočník využíva nadobudnuté poznatky, vedomosti encyklopedického a jazykového charakteru, zručnosti a návyky. Dlhodobá pamäť tak tvorí informačnú bázu slúžiacu na reálne uchovanie informácií, čiže je akýmsi „substrátom pamäti“. Aktivizuje sa i krátkodobá pamäť, ktorá zabezpečuje krátkodobé uchovanie počutej informácie. Nováková hovorí aj o operatívnej pamäti, v ktorej sa informácie z dlhodobej a krátkodobej pamäti interpretujú, čiže vytvára „systém, ktorý sa opiera o východiskovú informačnú bázu a vytvára príslušné vzťahy a kombinácie.“ (Nováková, 2001, s. 132)

V súčasnosti sa stretávame aj nahliadaním na túto problematiku prostredníctvom poznatkov z psychológie. Výsledkom výskumu Rábekovej (2007), týkajúceho sa psychologických koncepcií využitia pamäte v simultánnom tlmočení, je záver, že pri tomto druhu činnosti sa využíva pamäť pracovná, zahŕňajúca aktívnu činnosť úzko prepojenú s koncentráciou, vedomím a rozdelením pozornosti, v ktorej sa uchovávajú recipované informácie až do chvíle, keď je tlmočník schopný využitím vedomostí z dlhodobej pamäti interpretovať VT.

Sme toho názoru, že drvivá väčšina teórií na tému pamäť sa v mnohých poznatkoch prelína, ale zatiaľ v rámci teórie a didaktiky tlmočenia ešte nedošlo k zjednoteniu terminológie, ktorou sa jednotlivé fenomény pomenúvajú. Veríme, že nahliadanie na danú problematiku prostredníctvom psychológie v blízkej dobe tieto nezrovnalosti vyrieši.

Faktom ale zostáva, že zapamätávanie je dynamický fenomén, ktorý sa nemá vyznačovať mechanickosťou, ale „prístup k textu musí charakterizovať aktívna, vedomá práca s textom, jeho logická analýza a selekcia.“ (Keníž, 1980, s. 62)

1.4 Štiepenie pozornosti

Doteraz uvedené navzájom poprepájané poznatky nás vedú k poslednému podstatnému špecifiku simultánneho tlmočenia, a to k potrebe štiepenia pozornosti. Rábeková (2007, s. 561-562) pozornosť definuje ako „selektívny proces s obmedzenou kapacitou, ktorý sa môže orientovať iba na malé množstvo kognitívnych činností súčasne.“

Keďže v realizačnej fáze dochádza k súčasnému priebehu počúvania s porozumením a produkcii textu v cieľovom jazyku, ktorú musí tlmočník zároveň kontrolovať, je evidentné, že simultánny tlmočník musí byť schopný svoju pozornosť rovnomerne rozdeliť. Pre kvalitný výsledok tlmočnickových snáh nesmie ani jedna zo súčasne vykonávaných činností oproti tej druhej utrpieť. Z tohto dôvodu je potrebné dokázať sa čo najviac sústrediť, byť čo najviac koncentrovaný. V prípade, že tlmočník sústredí viac pozornosti na recepciu VT, môže zanedbať monitorovanie toho, čo hovorí v cieľovom jazyku, a naopak, ak venuje viac pozornosti svojmu výstupu, môže dôjsť k tomu, že nezachytí všetky potrebné informácie vo východiskovom jazyku alebo ich nestihne analyzovať. V oboch prípadoch sa môže kvalita tlmočnickovho výkonu značne znížiť.

Avšak proces vykonávania viacerých činností súčasne, v našom prípade počúvanie s porozumením, analýza VT a hovorenie, je možné do istej miery zautomatizovať tréningom pracovnej pamäte a štiepenia pozornosti, čo vedie k zvýšeniu kvality tlmočenia. Výskum Rábekovej (2007) jednoznačne potvrdil, že pri zvýšení výkonu pracovnej pamäte a zlepšení štiepenia pozornosti sa zlepšila aj kvalita tlmočenia.

2 ASPEKTY VÝUČBY SIMULTÁNEHO TLMOČENIA

Keďže je zrejmé, že ústny simultánny transfer je veľmi špecifickou a náročnou technikou tlmočenia, osobitne sa k nej pristupuje aj pri jeho výučbe. Cieľom výučby je študentov pripraviť na rôznorodé situácie, predovšetkým tie problematické, tak aby boli schopní aj napriek tomu vytvoriť uspokojivý prejav vyznačujúci sa kvalitou a nízkym počtom chýb. Daný cieľ možno dosiahnuť zvyšovaním komplexu kompetencií u študentov a kultivovaním stratégií a techník, ktoré prispievajú k eliminovaniu možných chýb.

2.1 Kompetencie tlmočníka

Z hľadiska výučby simultánneho tlmočenia ako najnáročnejšej techniky tlmočenia sa dôraz už nekladie na výučbu všeobecných odborných vedomostí, jazykovej kompetencie, cudzojazyčnej kompetencie, rečovej či interkulturologickej kompetencie, ktoré sú podľa Rakšányovej (2005) zásadné a treba ich u translátora jednoznačne vyžadovať. Z vlastných skúseností vieme, že v momente, kedy sa pristupuje k nácviku simultánneho tlmočenia sa uvedeným schopnostiam a zručnostiam študent venuje individuálne v rámci samoštúdia, poprípade v rámci odborných predmetov. Počas seminárov sa dôraz predovšetkým kladie na prehĺbovanie translátorskej kompetencie.

Hoci súhlasíme s Opalkovou (2002), že je veľmi otázne, kedy má zmysel začať s výučbou simultánneho tlmočenia, predpokladáme, že v štádiu, keď sa k danému nácviku pristupuje, študenti už majú vybudovanú istú translátorskú kompetenciu v cudzom i materinskom jazyku minimálne v rozsahu:

- sémantického komponentu (aktívne ovládanie jazyka z hľadiska noriem),
- znalostí z teórie prekladu/tlmočenia (ekvivalencia medzi východiskovým a cieľovým jazykom),
- zhodnotenia predmetovej situácie (vecná kompetencia),
- pragmatického komponentu (určenie autorského zámeru),
- situatívneho komponentu (extralingvistické faktory, sociokultúrne špecifiká cieľového jazyka). (Müglová, 1996)

Niektorí autori okrem uvedených komponentov zvýšenú pozornosť venujú aj iným kompetenciám, ktoré by si mal budúci tlmočník osvojiť a zdokonaľovať ich. Jedná sa napríklad o intonačnú kompetenciu a intonačno-artikulačnú kompetenciu (ako súčasť jazykovej kompetencie), ktoré výrazne určujú a formujú produkciu CT a jeho vnímanie prijímateľmi, čiže aj vnímanie jeho kvality. (Bohušová, 2002) My sa však domnievame, že túto kompetenciu si študenti priebežne osvojujú podvedome samotným nácvikom tlmočenia, komunikáciou a počúvaním nahrávok.

Z uvedeného vyplýva, že je dôležité venovať sa predovšetkým rozvoju a automatizácii tých tlmočnických zručností a procesov, ktoré sa priamo a vecne dotýkajú simultánneho tlmočenia a jeho kvality. Tie vyplývajú zo špecifik simultánneho transferu, t.j. zvládanie simultánnosti, manažment fázového posunu, špecifické pamäťové operácie a štiepenie pozornosti.

2.2 Manažment osobitostí simultánneho tlmočenia

Na to, aby sa tlmočník vysporiadal s náročnými aspektmi simultánneho tlmočenia, musí dodržiavať isté postupy, ktoré podliehajú určitým zásadám a princípom. Prvým krokom je uvedomiť si základné priority a pravidlá, ktorým simultánne tlmočenie podlieha. Vo chvíli, kedy si študent ujasní a uvedomí, v čom spočíva špecifická komunikácia prostredníctvom simultánneho tlmočenia, môže reálne začať pracovať na postupnom odstraňovaní chýb.

2.2.1 Priority a pravidlá tlmočenia

Makarová (2004) uvádza 3 základné priority simultánneho tlmočníka, ktoré majú rozhodujúci vplyv na tlmočnickov výstup a celkovú kvalitu tlmočnického výkonu. Najzákladnejšou prioritou je recipientovi sprostredkovať obsah VT, čiže presnosť výkladu, čo je najdôležitejším predpokladom pre úspešnú multilingválnu komunikáciu.

Druhou prioritou je zrozumiteľnosť informácie, čiže cieľovému jazyku prirodzený spôsob formulácie myšlienok, ktoré tlmočník získal analýzou VT. Do tejto kategórie okrem použitia prirodzených syntaktických a morfológických konštrukcií zaradujeme aj plynulosť výpovede, konkrétne vyhýbanie sa hezitáciám a dlhým, váhavým pauzám, prílišnému opravovaniu sa, poprípade koktaniu, zreteľnú artikuláciu a pod.

V neposlednom rade je jednou z priorít tlmočníka pri ústnom simultánnom transfere aj zachovanie si dostatočného množstva voľnej energie, čo Makarová (2004) nazýva spôsob argumentácie. V prípade, že tlmočníkovi nezostáva pri tlmočení dostatok voľnej energie,

môže to negatívne ovplyvniť zrozumiteľnosť podanej informácie (výstup znie neprirodzene), dokonca to môže zasiahnuť aj prvú prioritu a tlmočník nebude schopný podať nosnú informáciu z VT v cieľovom jazyku.

Pre doplnenie priorít uvádzame aj pravidlá, ktoré Jones (1998) odporúča dodržiavať pri simultánnom tlmočení, aby bol tlmočník schopný využívať techniky a stratégie pre dosiahnutie kvalitného výkonu. Tlmočník by mal:

- mať na zreteli, že komunikuje,
- čo najviac využiť dostupné technické vybavenie,
- uistiť sa, že dobre počuje rečníka i seba,
- nikdy sa nepokúšať tlmočiť to, čo nezachytil alebo čomu neporozumel,
- maximalizovať svoju pozornosť,
- nemal by venovať príliš veľa pozornosti jednotlivým problematickým slovám,
- udržiavať štiepenie pozornosti v rovinách aktívneho počúvania rečníka a kritického monitorovania vlastného výstupu,
- používať jednoduché vety, pokiaľ je to možné,
- dodržiavať gramatickú správnosť viet,
- usilovať sa, aby všetky vytvorené vety dávali zmysel,
- vždy ukončiť každú vetu.

2.2.2 Kognitívne procesy

Vo chvíli, keď si študent ujasní dané priority a zásady, prichádza na rad automatizácia kognitívnych procesov, ktoré sú z hľadiska úspešnosti ústneho simultánného transferu podstatne dôležité. Zautomatizovanie štiepenia pozornosti a odlišnej práce pamäti vo veľkej miere umožňuje zachovať si dostatok energie na riešenie iných problematických aspektov, prameniáciach z rečníkovho prejavu, nedostatočnej slovnej zásoby a pod.

Okrem zvyšovania cudzojazyčnej kompetencie Rábeková (2007) odporúča venovať sa tzv. „kognitívnemu tréningu“, ktorý zahŕňa koncentračné cvičenia (napr. sčítacia skúška, škrťacia skúška atď.), Dual-Task cvičenia (vykonávanie dvoch činností paralelne), tréning pracovnej/krátkodobej pamäti (shadowing, zapamätávanie slov, viet a pod.), tréning dlhodobej pamäti (zapamätávanie, práca s textom atď.), rozvíjanie verbálnej fluencie

(tvorba synonym, antonym, slovná reťaz, brainstorming a pod.) a písanie tzv. „tréningového denníka“ (samostatná práca študentov – sebahodnotenie). V neposlednom rade uvádza aj diskusiu, ktorá vedie k nachádzaniu riešení v problematických a záťažových situáciách. To všetko pomáha študentovi poradiť si v problematických situáciách, čím sa zvyšuje kvalita produktu tlmočenia.

2.2.3 Tlmočnicke stratégie

Ďalším kľúčovým momentom je prehĺbenie využívania tlmočnických stratégií, ktoré si študenti už nacvičovali pri konzekutívnom tlmočení. Vďaka ich využitiu tlmočník zabezpečuje splnenie tretej priority, čiže šetrenie mentálneho úsilia, čo priaznivo ovplyvňuje aj zvyšné dve, čoho výsledkom je zvýšenie kvality CT. Sú to konkrétne:

- *anticipácia* (odhadnutie ukončenia úseku VT na základe pragmatického a situatívneho komponentu translačnej kompetencie a skúsenostného komplexu),
  - *komprimácia* (významové zhustenie textu),
  - *segmentácia* (uprednostnenie dôležitejšej informácie),
  - *kondenzácia* (ekonomizácia výrazových prostriedkov),
  - *generalizácia* (funkčný posun od konkrétneho k všeobecnejšiemu),
  - *explikácia* (vysvetlenie, jedna z núdzových stratégií),
  - *neutralizácia* (príliš expresívnych alebo subštandardných jazykových prostriedkov).
- (Müglová, 2009)

V prípade tlmočenia simultánneho je potrebné sa zamerať najmä na komprimáciu, kondenzáciu a anticipáciu. Nemenej dôležité sú aj segmentácia a generalizácia. Ak tlmočník využíva uvedené stratégie možno hovoriť o úspešnej komunikácii, keďže dané postupy pomáhajú tlmočníkovi sprostredkovať informáciu z VT presne, vecne a verne tak, aby sa nevystavoval stresu z tlmočenia a prílišnej časovej tiesni, a aby tlmočník zjednodušil pre prijímateľa vnímanie pretlmočeného textu.

Dané stratégie je možné nacvičovať pomocou rôznych cvičení, ktoré sú napríklad zamerané na reformuláciu počutých myšlienok a/alebo ich zjednodušenie, čo podporuje osvojenie kondenzačnú, segmentačnú a komprimačnú stratégiu.

Prikláňame sa k názoru Jonesa (1998), ktorý považuje nácvik reformulácie počutých myšlienok za užitočný hneď z niekoľkých dôvodov. Tlmočník si vynechávaním zložitých morfológických a syntaktických konštrukcií, ktoré sa vo VT môžu vyskytnúť, ušetrí množstvo energie, ktorú môže využiť na zdôraznenie dôležitých častí vety pomocou intonácie alebo aktuálneho členenia vety a pod. v závislosti od typu jazyka. Reformulácia môže byť aj výborným spôsobom, ako sa vyhnúť prídlhému hľadaniu ekvivalentov k neznámej lexike alebo jednému slovu, na ktoré si tlmočník v danej chvíli nevie spomenúť. Okrem toho, tým že sa tlmočník snaží nepridržiavať sa slovo za slovom rečníkovho prejavu, ale využíva pri produkcii textu vlastné konštrukcie, znie jeho prejav oveľa prirodzenejšie. Pre podmienky výučby túto techniku Jones navrhuje napríklad trénovať pokúšaním sa začať každú vetu/úsek iným slovom ako rečník.

Ďalším účinným cvičením je napríklad dopĺňanie neukončených viet, a to buď na základe kontextu vytvoreného predchádzajúcimi vetami, alebo na základe všeobecnej rečovej kompetencie študenta. Cieľom je vytvoriť neutrálne ukončenie vety, ktoré nemá žiaden vplyv na zmysel vety či celého úseku. Týmto postupom sa osvojuje stratégia anticipácie a zvyšuje sa aj tvorivosť pri hľadaní riešení.

Dané cvičenia možno realizovať v rámci jedného jazyka (materinského alebo cudzieho), ale taktiež aj medzi jazykmi, to znamená, že študent v takom prípade reaguje na vstup v inom jazyku v porovnaní s VT. Tým dochádza k postupnému približovaniu sa k technike tlmočenia a implementovaniu stratégií do procesu tlmočenia.

3 KVALITA A HODNOTENIE TLMOČNÍCKEHO VÝKONU

V prípade hodnotenia kvality tlmočnickeho výkonu sa na Slovensku veľa štúdií zatiaľ neobjavilo, hoci je určenie hodnotiacich kritérií z hľadiska profesionalizácie povolania tlmočníka kľúčové. Je to pravdepodobne podmienené tým, že teória tlmočenia ako veda sa sformovala relatívne nedávno. Jej vznik možno badať v 50. rokoch 20. storočia v spojitosti so založením školy pre tlmočníkov L'Ecole des Interpretes de l'Université de Geneve vo roku 1940. (Keníž, 1980) K skúmaniu a snahe definovať kvalitu tlmočnickeho výkonu sa však začalo pristupovať až v 80. rokoch. (Pöchhacker, 2004)

Oveľa viac pozornosti sa stále venuje hodnoteniu a kvalite prekladu ako aj konkrétnemu určovaniu, ktorý zo vzniknutých fenoménov pri preklade možno považovať za chybu. Toto smerovanie prikladáme dlhoročnej tradícii Nitrianskej prekladateľskej školy v rámci slovenského akademického priestoru, avšak zastávame ten názor, že niektoré teoretické východiská možno aplikovať aj v kontexte tlmočnických výkonov.

3.1 Pojem kvalita

Je potrebné položiť si zásadnú otázku, čo znamená kvalita v tlmočení. Musíme si uvedomiť, že pri tlmočení je kvalita značne relatívnym a multidimenzionálnym konceptom, ku ktorému treba pristupovať pomocou rôznych hodnotiacich metód a z rôznych perspektív. Kvalita je pritom fenoménom komplexným, ktorého neodlúčiteľnou súčasťou sú aspekty tlmočnickovho výkonu a vzniknutého produktu. (Pöchhacker, 2004) Z toho vyplýva, že v rámci teórie tlmočenia je náročné definovať pojem kvalita.

Nie je jednoduché určiť konkrétne hodnotiace kritériá v praxi na základe objektívnych úsudkov, a to z toho dôvodu, že každý účastník komunikačnej situácie očakáva od tlmočenia niečo iné. Napríklad, rečník vie, že je tlmočený, a predpokladá, že tlmočník zachová okrem hlavných myšlienok aj jeho zámer. Na druhej strane príjemca hodnotí komunikáciu prostredníctvom tlmočníka za úspešnú vtedy, keď porozumeli tomu, čo tlmočník vyprodukoval, čiže správe, ktorú vyslal rečník. (Gile, 1995)

Tieto očakávania sa odlišujú dokonca aj v preferenciách týkajúcich sa voľného alebo doslovného pretlmočenia. Kahane (2000) ako príklady spomína obyvateľov Severnej Európy či Číny, ktorí sa viac preferujú doslovný preklad, v porovnaní s obyvateľmi

z oblastí Stredozemia, ktorý uprednostňujú tlmočenie riadiace sa princípom „tlmočiť zmysel, nie slová“.

Ďalším príkladom špecifických očakávaní je mediálne tlmočenie, kde sa na tlmočníka okrem iných kladú podobné nároky ako na moderátora či redaktora. (Kahane, 2000), či prípad, kedy je tlmočník členom administratívneho personálu diplomatickej misie. V tomto prípade tlmočnickov výkon musí, podľa Smetanovej (2010), spĺňať kritérium plynulosti (ukončené vety, promptnosť vo vyjadrovaní atď.), spisovnosti (dodržiavanie platných spisovných noriem jazyka, vyhýbanie sa tautologickým výrazom, parazitným slovám či expresívnym lexikálnym jednotkám, využívanie korektných morfológických a syntaktických štruktúr eliminovaním negatívnej medzijazykovej interferencie, korektnosť výpovede z hľadiska fonetiky a fonológie, výber a vhodné použitie správnej spätnej korektúry a pod.) a tzv. plnosť (výber funkčných ekvivalentov na splnenie komunikatívnej funkcie).

3.1.1 Príjemca

Tlmočenie (predovšetkým simultánne) je na rozdiel od prekladu viazané na konkrétne miesto a čas a je charakteristické svojou neopakovateľnosťou. V praxi je jedinou osobou, ktorá môže výkon tlmočníka zhodnotiť, je prijímateľ CT. Pre neho však nie je primárne zachytiť aj VT a porovnať ho s CT. Pre netrénovanú osobu je veľmi náročné, ba priam nemožné, vnímať zároveň východiskový aj cieľový text. Nie je však vylúčené, že príjemca môže občas zachytiť niektoré korešpondujúce slovné spojenia a porovnať ich. Avšak vzniknuté chyby si ani nemusí všimnúť, pokiaľ nie sú zrejmé a závažné, keďže text vníma prevažne len v jednom jazyku a častokrát VJ nerozumie, a tak vie zhodnotiť len tlmočnickov prejav (Gile, 1995).

Podľa Riccardiovej (2002) najčastejšie chyby, ktoré si príjemcovia výstupu simultánneho tlmočníka môžu všimnúť, sú logické nezmysly, zreteľné ťažkosti s produkciou textu, neukončené vety, nedostatok odborných znalostí prejavujúcich sa v neodbornom vyjadrovaní alebo protirečivé informácie. Tieto nedostatky tlmočnickovho výkonu pokladáme za najzávažnejšie, pretože ak si nejaké problémy dokáže všimnúť aj recipient, ktorý je laikom v oblasti tlmočníctva, profesionalita a kompetentnosť tlmočníka sa stáva veľmi pochybnou. Müglová (2009) aj z tohto dôvodu odporúča zbytočne na vzniknuté chyby neupozorňovať a v prípade, že je nevyhnutné opraviť sa, je tak potrebné spraviť rýchlo a stručne.

3.1.2 Rečník

Ďalším účastníkom komunikačnej situácie a translačného zadania je rečník, ktorému praktické a technické dôvody pri simultánnom tlmočení neumožňujú vnímať výstup tlmočníka. Respektíve rečník vidí len reakcie poslucháčov, ktorí mu môžu neverbálnymi prejavmi naznačiť, či sa tlmočníkovi podarilo pretlmočiť požadovanú správu a poprípade aj zachovať zámer jeho prejavu. (Gile, 1995)

3.1.3 Zadávateľ

Posledným subjektom translačného zadania je samotný zadávateľ. Táto osoba má v komunikačnej situácii špecifickú úlohu, pretože tlmočníkovi sprostredkuje celý charakter a zámer tlmočeného podujatia a poskytuje informácie potrebné pre úspešný priebeh tlmočenia (napr. podklady, očakávania, zoznamy mien a pod.) Mnohí zo zadávateľov majú bohaté skúsenosti s tlmočením, alebo dobre vyvinutú bilingválnu kompetenciu, a v takom prípade môžu tlmočníkovi poskytnúť spätnú väzbu o výbere ekvivalentov, o vhodnom použití terminológie atď. Z toho vyplýva, že na seba preberajú podobnú funkciu ako pedagóg v procese výučby pri hodnotení jednotlivých výkonov študentov tlmočnictva.

3.2 Hodnotiace kritériá kvality

Na základe uvedených informácií možno skonštatovať, že určenie konkrétnych kritérií je značne obtiažne. Výrazný podiel na ich formovaní a určovaní majú organizácie či výsledky vedeckých výskumov.

3.2.1 Organizácie – orientácia na prijímateľa

Z hľadiska vnímania CT publikom nestačí len to, že recipienti nepostrehnú chyby, čo považujeme za základ kvalitného výkonu, ale hodnotí sa aj celková spokojnosť poslucháča s vypočutým tlmočnickovým výstupom. Pre ilustráciu uvádzame kritériá Tlmočnickeho servisu Európskej komisie (SCIC), ktorý každoročne vyhodnocuje spokojnosť užívateľov tlmočnických služieb. Prieskum sa uskutočňuje formou dotazníkov, ktoré vyplňajú reprezentanti rôznych krajín EÚ. Po prvý krát sa daný prieskum uskutočnil v roku 2007. Dotazník vyplnilo 3152 respondentov, ktorí vyjadrili mieru spokojnosti v rámci:

- pochopenia obsahu,
- jasnosti a správnosti pretlmočených informácií,
- znalosti jazyka,

- využívania vhodnej terminológie,
- tónu hlasu tlmočníka,
- jasnej dikcie,
- živosti prejavu,
- rýchlosti.

(Conference Interpreting Assessment Feedback)

SCIC pochopiteľne nie je jediným združením tlmočníkov, ktoré dbá o kvalitu tlmočnických výkonov a o spokojnosť užívateľov ich služieb. Za zmienku jednoznačne stojí aj snád' najznámejšia medzinárodná tlmočnická asociácia AIIC, ktorá združuje a zastupuje konferenčných tlmočníkov. V centre o spokojnosť svojich klientov. Činí tak aj tým spôsobom, že vymedzila isté kritériá pre hodnotenie tlmočnického výkonu vo forme odporúčania jej členom, ktoré je súčasťou Praktickej príručky pre profesionálnych konferenčných tlmočníkov (Practical Guide for Professional Conference Interpreters).

AIIC chápe kvalitu ako funkciu komunikácie, podobne ako Gile (1995), keďže tlmočenie pokladá za profesionálnu komunikačnú službu. Tlmočník, ako rečníkove alter ego, má byť schopný sprostredkovať obsah rečníkovho prejavu presne, verne a úplne, pričom má mať na zreteli aj cieľ jeho výpovede a prispôbovať tomu svoj výstup, čiže má v závislosti od vysielateľa sprostredkovať zdôraznenie informácií, tón reči, vyjadrujúci postoj, a rôzne sématické odtienky. Tlmočník má byť teda nielen presný, ale má znieť aj presvedčivo, aby si udržal pozornosť poslucháčov, pre ktorých je mnohokrát po dlhých hodinách počúvania cez sluchátka veľmi dôležité, aby boli prijímané informácie celistvé, a aby sa dobre a jednoducho počúvali. To v prípade simultánneho tlmočenia zahŕňa aj snahu eliminovať nežiaduce zvuky v kabínke, napr. pokašliavanie, šľukanie perom, šušťanie papiermi a pod., napríklad používaním tlačítka „mute“.

Z uvedeného vyplýva, že kvalitný a kompetentný tlmočník by mal byť nielen dobrým tlmočníkom, ale aj skvostným rečníkom, pričom si musí pri produkovani textu zachovať absolútnu objektivitu vzhľadom na rečníka a vyslovené informácie.

3.2.2 Vedecký výskum

Určením kritérií pre hodnotenie tlmočenia sa zaoberalo mnoho štúdií a výskumov, čo veľmi precízne zdokumentoval Pöchhacker (porovnaj Pöchhacker, 2004, s. 153-155). Spomedzi spomenutých výsledkov a úsudkov za zmienku stojí koncept Gila (1995), ktorý zovšeobecnil všetky aspekty kvality do niekoľkých komplexných kritérií, zastrešujúcich kompetencie tlmočnicke aj rétorické:

- **jasnosť myšlienok** (ideational clarity),
- **dodržiavanie jazykových noriem** (linguistic acceptability),
- **správne a vhodné používanie terminológie** (terminological accuracy and acceptability),
- **presnosť** (fidelity),
- **profesionálne vystupovanie** (professional behaviour). (Gile, 1995, s. 45)

Výskum našej práce je postavený hlavne na analýze tlmočenia ako produktu v porovnaní s VT. Podobný druh výskumu niekoľkokrát uskutočnil aj Stahl. Za relevantné v spojitosti s určením hodnotiacich kritérií považujeme príspevky Lingvistické aspekty analýzy translátu pri simultánnom tlmočení (Stahl, 2002) a Tlmočené texty do nemčiny v podaní študentov OPT a profesionálov (Stahl, 2003). V oboch príspevkoch sa autor venuje analýze a hodnoteniu translátu so zreteľom na vzniknuté chyby na rôznych jazykových rovinách (predovšetkým morfolologickej, syntactickej a lexikálnej) a na ekvivalenciu. V druhom príspevku však Stahl venuje pozornosť aj povrchovej a hĺbkovej koherentnosti pretlmočených textov a podrobnejšie si všíma aj posuny a ekvivalenciu, v rámci ktorej rozlišuje:

- a. komunikatívnu ekvivalenciu – úplné a verné pretlmočenie významu,
- b. podmienенú ekvivalenciu – transfer významu s čiastočným vynechaním menej podstatných informácií,
- c. heterovalentné sprostredkovanie – neúplné pretlmočenie VT s vynechaním podstatných častí, napr. z dôvodu rýchleho tempa rečníka, syntactickej zložitosti VT alebo informačnej presýtenosti VT.

Stahl v rámci daného výskumu analyzoval aj mieru medzijazykovej interferencie, spôsobenú homonymickými lingvistickými javmi medzi dvoma jazykmi, konkrétne

kopírovanie slovosledu, kalkovanie a pre nemčinu typické umiestňovanie plnovýznamového slovesa.

Za najprínosnejší v oblasti výskumu hodnotenia a hodnotiacich kritérií tlmočenia v kontexte výučby považujeme projekt Hartleyho, Masona, Pengovej a Perezovej s názvom Peer- and Self-Assessment in Conference Interpreter Training (Hartley et al., 2004). Cieľom projektu bolo podporiť individuálny, samostatný nácvik tlmočenia u študentov prostredníctvom vypracovania a poskytnutia detailných osnov pre hodnotenie študentmi a pre vlastný monitoring. Autori sa pri spracovaní projektu riadili aj kritériami Languages National Training Organisation, AIIC a European Masters in Conference Interpreting. Počas vypracovávania autori priebežné výsledky konzultovali taktiež s profesionálnymi tlmočníkmi a vzdelávacími inštitúciami.

Výsledkom výskumu, konzultácií a testovania na študentoch je tabuľka (tzv. „feedback grid“), ktorá je určená na komplexné vyhodnotenie tlmočnickovho výkonu a všetkých kompetencií, ktoré by mal mať profesionálny tlmočník osvojené, a dá sa aplikovať na ktorýkoľvek jazykový pár. Zjednodušene uvádzame finálnu verziu, ktorá bola počas testovania dodatočne upravovaná:

1. Medzitextové kritériá (VT vs. CT)

- *obsah* (presnosť, úplnosť)
- *gramatika* (interferencia)
- *rétorické osobitosti* (vyjadrenie zámeru a postoja rečníka)
- *fázový posun* (príliš veľký/príliš malý)

2. Vnútrotextové kritériá (CT ako celok)

- *jazyk*
  - charakter (koherencia, stručné vyjadrovanie, súdržnosť, idiomatické vyjadrovanie, gramatická správnosť, slovná zásoba/terminológia)
  - štruktúra (neukončené vety, chunkovanie vyjadrené pomocou intonácie a páuz, logická nadväznosť medzi chunkmi)
  - opravy (opravovanie chýb, redundantné reformulácie)

- *prejav*
  - hlas (artikulácia, intonácia, prízvuk, kvalita hlasu)
  - tempo
  - plynulosť
- *kontext* (spôsob vyjadrovania, štýl)

3. Vystupovanie

- *používanie mikrofónu* (vzdialenosť, nasmerovanie)
- *správanie v kabínke* (eliminovanie zvukov, zvládanie úzkosti a i.)
- *výdrž* (vytrvalosť, opätovné začatie tlmočenia v prípade výpadku)

4. Vnímanie a zohľadňovanie poslucháča

- *zrozumiteľnosť informácií* (dôležité informácie, sekundárne informácie; presvedčivosť)
- *jednoznačnosť/nejasnosť*
- *dôležitosť/výraznosť/priorita*

5. Potrebné vedomosti

- *zručnosti* (riešenie problémov, argumentácia, analýza)
- *vedomosti* (všeobecné, špecifické)

6. Ostatné

Autori tabuľku odporúčajú používať, napríklad, na hodine tlmočenia, kedy si celá skupina vypočuje už existujúcu nahrávku tlmočenia, pričom vyplní tabuľku, a následne si študenti porovnávajú zaznačené názory a spolu s pedagógom vedú diskusiu. Sme toho názoru, že daný model vyučovacích hodín je veľmi prospešný z hľadiska uvedomovania si chýb študentmi a aj z hľadiska ich odstraňovania. Navyše je tabuľku možné upravovať v závislosti od stupňa kompetencií študentov, či v závislosti od aspektu, na ktorý je potrebné sa v rámci výučby zamerať.

Vo všeobecnosti však pokladáme za nevyhnutné podotknúť, že aj keď sa hodnotenie tlmočnického výkonu môže riadiť podľa určitých kritérií, vymedzenie, či tlmočník spĺňa

alebo nespĺňa dané kritériá, je vo svojej podstate aj napriek tomu do určitej miery subjektívne, keďže každý príjemca CT má jedinečnú kombináciu znalostí, vedomostí a skúseností, ktoré ovplyvňujú jeho úsudok.

4 CHYBY V TLMOČENÍ

Jedným z postojov k téme kvality tlmočnickovho výkonu je aj názor Makarovej, podľa ktorej „pri hodnotení kvality tlmočnického výkonu zohráva úlohu to, či nedostatky a nedokonalosti dosiahli podkritické alebo nadkritické množstvo.“ (Makarová, 2004, s. 46) Inými slovami: miera kvality je podmienená počtom chýb. Taktiež sa prikláňame ku konštatovaniu, že „o chybách má zmysel hovoriť vtedy, keď sa dá zovšeobecniť ich príčina, alebo ich riešenie“. (Makarová, 2004, s. 115)

4.1 Pojem chyba v tlmočení

Pri vymedzovaní, čo je chyba v tlmočení, sa súčasná slovenská teória a didaktika tlmočenia nachádza v podobnej pozícii, ako pri určovaní hodnotiacich kritérií tlmočenia – evidentne prevažuje definovanie a klasifikácia chýb v preklade. Súčasne však nemožno poprieť, že niektoré zo štúdií možno aplikovať aj na tlmočenie, respektíve môžu poskytnúť pevný základ pre vytvorenie klasifikácie chýb v tlmočení.

Gromová s Müglou (2001) vypracovali klasifikáciu negatívnych posunov pri globálnom hodnotení prekladu v rámci výučby translácie. Daný model je možné aplikovať aj na hodnotenie tlmočenia, keďže opisuje chyby, ku ktorým u študentov dochádza taktiež pri tlmočení. Zameriavajú sa pritom na všetky relevantné jazykové roviny. Pri evaluácii translátu ako celku autorky uvádzajú 6 základných kritérií a konkrétne chyby, z ktorých vyberáme predovšetkým tie, ktoré sú relevantné pri hodnotení tlmočenia:

1. *Pragmatická konštatnosť*

- nepochopenie VT/významová zmena,
- vynechanie podstatnej informácie (pri tlmočení aj v podobe mlčania),
- narušenie koherencie, čiže vnútornej zmyslovej štruktúry,
- všeobecne nelogické formulácie,

2. *Štylistická korešpondencia*

- narušenie súdržnosti,
- nejasné použitie ukazovacích zámien a mnohonásobných vzťahných viet, ktoré sťažujú vnímanie a porozumenie CT,

- narušenie štylistických konvencií (napr. prílišná expresívnosť, slang a pod.),

3. *Sémantická ekvivalencia*

- výber nevhodného ekvivalentu z dôvodu neidentifikovania polysémie alebo homonýmie,
- nesprávny výber ekvivalentu z hľadiska konotácií v CJ,

4. *Lexikálna adekvátnosť*

- nevhodné použitie terminológie,
- neadekvátny výber lexikálnych ekvivalentov,
- neidentifikovanie tzv. false friends,
- kalkovanie a doslovný preklad ustálených slovných spojení, obrazných pomenovaní, frazeologických jednotiek a i.,

5. *Gramatická korektnosť*

- nezachovanie slovesného času,
- nevhodný slovesný spôsob,
- nesprávne vyskloňované alebo vyčasované lexikálne jednotky,
- nezhodné prípony medzi podstatným a prídavným menom, podstatným menom a slovesom, a pod.
- nevhodná syntaktická štruktúra,
- neukončené vety,

6. *Suprasegmentálne javy* (chyby v prípade daného kritéria neuvádzame podľa Gromovej a Müglovej, ale vyberáme ich a odvodzujeme na základe kritérií vyššie spomenutej tabuľky spätnej väzby, vid' podkapitola 3.2.2)

- nejasná artikulácia,
- intonačne neukončené vety alebo zmyslové celky,
- nevhodná intonácia alebo melódia,
- príliš rýchle/pomalé tempo reči,
- neplynulá, prerušovaná výpoveď,

- hezitácie,
- ráz – prechod vzduchu napnutými hlasivkami bez vyslovenia hlásky (Makarová, 2004).

Uvedené chyby nie sú kompletným zoznamom, ale skôr vymenovaním tých, ku ktorým u študentov dochádza často. Na základe vlastných skúseností so simultánnym tlmočením doplníme ďalšie chyby:

- opätovné preformulovanie už vyslovených myšlienok,
- prílišné opravovanie,
- nesprávna substitúcia vlastných mien a názvov,
- nesprávny transfer číselných údajov,
- výskyt citosloviec, či povzdychov, ktoré prezrádzajú nedostatočnú voľnú energiu a i.

4.2 Príčiny vzniku chýb

Pri chybách je dôležité poznať aj príčiny ich vzniku, pretože ich analýza môže viesť k odstráneniu týchto nežiadúcich nedostatkov. Zastávame názor, že hlavnou príčinou vzniku chýb sú samotné špecifiká simultánneho tlmočenia, ktoré sa môžu premietnuť v nedostatočne vyvinutých tlmočnických zručnostiach a kompetenciách. Ak simultánný tlmočník nemá zautomatizované tlmočnicke postupy, svoju voľnú energiu nasmeruje namiesto skvalitňovania a monitorovania svojho výstupu najmä na hľadanie riešení vzniknutých problémov a zvládanie stresu z ťažkostí.

4.2.1 Interferencia

Z hľadiska jazykového je najčastejšou príčinou vzniku chýb pri simultánnom tlmočení interferencia. Pojem interferencia možno chápať v širšom zmysle, ako vzájomné ovplyvňovanie dvoch jazykov vo všeobecnosti, a v užšom zmysle, čiže ako fenomén, ktorý pôsobí na výkon tlmočníka negatívne. (Melicherčíková, Jambrichová, 2009) V centre našej pozornosti stojí interferencia poňatá v užšom zmysle, konkrétne medzijazyková interferencia, keďže práve tá môže spôsobiť vznik chýb pri simultánnom transfere CT.

Pre určenie a analýzu chýb v tlmočnickom výkone je vhodné delenie interferencie podľa jazykových rovín, ktoré uvádza Melicherčíková s Jambrichovou (2009):

- a. *fonetická (zvuková) interferencia* (fonetické osobitosti),
- b. *morfologická interferencia* (morfologické osobitosti),
- c. *lexikálno-sémantická interferencia* (výber ekvivalentov vzhľadom na polysémiu, homonymiu, paronymiu),
- d. *syntaktická interferencia* (najmä slovosled),
- e. *interferencia na rovine zvyklostí* (kultúrne špecifiká vo vyjadreniach zámeru rečníka).

Samozrejme sa však prikláňame ku konštatovaniu, že je v mnohých prípadoch náročné určiť presný typ interferencie, keďže k nej môže dôjsť na viacerých rovinách súčasne. (Melicherčíková, Jambrichová, 2009)

Zastávame názor, že ak si tlmočník nechá primeraný odstup od rečníka a snaží sa počuté myšlienky produkovať s použitím reformulácie, produkt tlmočenia by medzijazyková interferencia ovplyvňovať nemala.

4.2.2 Rečník

Okrem negatívnej interferencie pochopiteľne existujú aj iné príčiny vzniku chýb. Príčinou môže byť aj rečník produkujúci prejav určený na pretlmočenie, a to konkrétne v prípadoch, keď:

- sa rečník nechtiac dopustí vecnej alebo logickej chyby,
- rečník nie je rodený hovoriaci jazyka, v ktorom prednáša, a jeho prejav nie je po lingvistickej stránke korektný, (Makarová, 2002)
- rečník nespôsobuje spoluprácu s tlmočníkom, neprispôsobuje sa mu, poprípade ho nerešpektuje (nekooperatívny typ rečníka),
- rečník nemá veľa skúseností so spoluprácou s tlmočníkom alebo s prednesom prejavov (neskúsený typ rečníka),
- sa rečník nachádza v strese, čo negatívne ovplyvňuje kvalitu jeho prejavu (Müglová, 2009).

4.2.3 Ostatné

Príčinou chýb môže byť aj nedostatočne vyvinutá vedomostná základňa tlmočníka alebo nedostatočne vyvinutá slovná zásoba. Dôvodom vzniku chýb je však aj to, že tlmočník spravidla nie je odborníkom na oblasť tlmočenej témy, čiže nepozná podrobne terminológiu alebo ustálené slovné spojenia. To je však u každého individuálne, keďže to závisí aj od dôslednosti prípravy pred samotným podujatím. (Makarová, 2002) Nesmieme zabudnúť ani na možnosť nedostatočne vyvinutých kompetencií tlmočníka, ktoré môžu mať na tlmočnickov výkon rozhodujúci vplyv.

Ťažkosti môžu pri tlmočení spôsobiť aj faktory spojené s prostredím, v ktorom tlmočník pracuje, napríklad zlý výhľad na rečníka či prezentáciu, technické problémy a pod.

Je potrebné mať na zreteli taktiež krízový manažment, zvládanie stresu, psychický a fyzický stav tlmočníka, a taktiež mieru únavy počas tlmočenia, keďže aj tieto faktory výrazne ovplyvňujú performanciu tlmočníka, čiže aj kvalitu a výskyt chýb.

5 EMPIRICKÁ ČASŤ

V tejto časti prezentujeme metodické východiská vlastného výskumu uskutočneného na pôde Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, v ktorom sme sa zameriavali na chyby v simultánnom tlmočení študentov odboru prekladateľstva a tlmočníctva. Predovšetkým sa venujeme prezentovaniu výsledkov daného výskumu a následne aj odporúčaniam pre pedagogickú prax tlmočenia, ktoré vyplývajú práve z daných výsledkov.

5.1 Metódy výskumu

Keďže je cieľom výskumu zistiť, ktoré chyby sa v simultánnom tlmočení v translačnom smere anglický jazyk – slovenský jazyk u študentov vyskytujú najčastejšie, bolo potrebné vytvoriť si koncept, umožňujúci tento cieľ dosiahnuť.

Rozhodli sme sa, že čo najväčší možný počet študentov podrobíme experimentu, ktorý by vyhovoval viacerým úrovňam doposiaľ získaných znalostí a zručností v rámci simultánneho tlmočenia. Keďže sa k nácviku a výučbe tejto techniky pristupuje až v letnom semestri prvého ročníka magisterského štúdia, počet možných účastníkov bol značne limitovaný.

Po úvahách došlo k rozhodnutiu, že do experimentu zahrnieme študentov prvého a druhého ročníka magisterského štúdia. Keďže už isté skúsenosti so simultánnym tlmočením majú (študenti prvého ročníka takmer jeden semester, študenti druhého ročníka dva semestre), predpokladáme, že určité zručnosti, schopnosti a stratégie si v rámci danej techniky už vybudovali.

Bolo potrebné dôkladne zvážiť aj výber textu na pretlmočenie. Nakoniec sme vybrali videonahrávku v anglickom jazyku z internetovej stránky Multilingual Speeches na úrovni beginner, čiže začiatočník. Nahrávka je označená ako pedagogický materiál určený na simultánne tlmočenie, čiže reálnu situáciu a translačné zadanie len simuluje, čo však na produkciu textu v cieľovom jazyku nemá výrazný vplyv. Text nahrávky má rečník mentálne predkoncipovaný a pri prednese sa len miestami opiera o poznámky, ktoré má napísané, čiže text produkuje voľne a relatívne spontánne. Téma prejavu je prevažne oblasť životného prostredia, čo sme zvolili na základe tematických okruhov hodín tlmočenia. Text je dobre štruktúrovaný, rečník si udržiava nenáročné tempo, nemá cudzí prízvuk a je mu veľmi dobre rozumieť. Prepis textu uvádzame v prílohe A.

Našou snahou je, aby mali všetci účastníci výskumu rovnaké podmienky, preto mal experiment nasledujúcu štruktúru:

1. Umiestnenie študentov do kabínky po jednom,
2. Ponechanie niekoľkých minút na oboznámenie sa s možnou neznámou alebo problematickou lexikou (viď príloha B),
3. Opis komunikačnej situácie a translačného zadania,
4. Priebeh tlmočenia.

Výskum sme realizovali v rámci hodín tlmočnickeho prosemináru, a to konkrétne z toho dôvodu, aby sme zabezpečili čo najvyššiu možnú dotáciu hodín tlmočenia v rámci ponúkaného študijného plánu na Filozofickej fakulte UKF v rámci výučby anglického jazyka. Tak možno predpokladať, že každý z účastníkov výskumu absolvuje dva bloky, t.j. 4 x 45 minút, tlmočenia za týždeň, vynímajúc možné absencie. Získali sme spolu 49 nahrávok (25 od študentov prvého ročníka a 24 od študentov druhého ročníka).

Po zhromaždení nahrávok sme sa venovali podrobnej analýze, konkrétne zhodnoteniu kvality všetkých výkonov z hľadiska počtu vzniknutých chýb a analýze najčastejších chýb.

5.2 Výsledky výskumu

Pre hodnotenie a analýzu nahrávok sme si vytvorili jednotný koncept hodnotenia tak, aby obsahol všetky relevantné aspekty. Základom nám boli najmä výsledky bádania Hartleyho (Hartley et al., 2004) a Gromovej s Müglou (2001), ale taktiež Stahla (2003) a Melicherčíkovej s Jambrichovou (2009). V centre nášho záujmu bolo hodnotiť nahrávky z troch rôznych pohľadov, konkrétne z pohľadu hodnotenia prijímateľom, hodnotenia translačných aspektov a hodnotenia osobitých tlmočnických zručností. Kombináciou teoretických východísk vznikol nasledovný hodnotiaci koncept:

1. Intratextové aspekty

- a) *pragmatický aspekt* (koherencia, ukončenie viet/myšlienok) – zaznamenávali sme počet významovo nezrozumiteľných miest a počet významovo neukončených viet alebo myšlienok,
- b) *štylistický aspekt* (stručnosť vo vyjadrovaní, súdržnosť, opravovanie/opätovné reformulovanie, výber štylisticky vhodného ekvivalentu) – zaznamenávali sme počet miest, ktoré znižovali štylistickú hodnotu celého textu,

- c) *lexikálna adekvátnosť* – zaznamenávali sme počet lexikálnych jednotiek, ktoré boli nevhodné z hľadiska možných negatívnych konotácií alebo ustálenosti slovných spojení,
- d) *gramatická korektnosť* – zaznamenávali sme počet gramatických chýb (predovšetkým tých, ktoré študent následne neopravil, keď sa ich dopustil),
- e) *suprasegmentálna korektnosť* (intonácia, artikulácia, rýchlosť, plynulosť výpovede) – zaznamenávali sme počet miest, ktoré narušili celkové vnímanie textu; artikuláciu a rýchlosť sme hodnotili globálne, pri intonácii sme zaznamenávali počet intonačne neukončených zmyslových celkov alebo miesta s nesprávnou intonáciou, pri plynulosti sme zaznamenávali počet nefunkčných, váhavých páuz a počet výrazných hezitácií.

2. Medzitextové aspekty

- a) *pragmatická konštantnosť* (presnosť, úplnosť) – zaznamenávali sme počet nesprávne transferovaných čísloviek alebo vlastných podstatných mien a počet vynechaných relevantných informácií,
- b) *lexikálna adekvátnosť* (vernosť – podmienená ekvivalencia, heterovalentné sprostredkovanie) – zaznamenávali sme počet neadekvátnych ekvivalentov,
- c) *interferencia* (fonetická, morfológická, lexikálno-sémantická, syntaktická) – zaznamenávali sme počet jednotiek negatívne ovplyvnených východiskovým textom,

3. Zručnosti, vedomosti, stratégie

- a) *používanie mikrofónu* (vzdialenosť, nasmerovanie),
- b) *eliminovanie zvukov v kabínke*,
- c) *hospodárenie s energiou*,
- d) *znalosti*.

5.2.1 Intratextové aspekty

V rámci prvej kategórie sme simulovali hodnotenie textu z pohľadu poslucháča, ktorý sa zúčastňuje na konferencii. Zameriavali sme sa na chyby a aspekty tlmočenia, ktoré si

všíma príjemca. Tlmočnický výkon sme v tejto fáze hodnotili bez porovnania s prepisom VT.

Sme toho názoru, že práve chyby, ktoré si uvedomí poslucháč sú dosť závažné, najmä ak majú vplyv na pochopenie produkovaného textu. Primárnou prioritou tlmočníka je sprostredkovať príjemcovi nosnú informáciu tak, aby ju pochopil. Ak je zreteľné, že tlmočník robí chyby, poslucháč ho môže zhodnotiť ako nekompetentného.

Počas posluchu sme väčšinu aspektov hodnotili kvantitatívne, pričom sme za chybu považovali akékoľvek nesplnenie jednotlivých kritérií. Následne sme spočítali celkový počet vzniknutých chýb u všetkých študentov oboch ročníkov v závislosti od daných kritérií. Potom sme vypočítali aj priemerný počet chýb na jedného študenta, aby sme mohli určiť, ktoré z chýb sa u probandov vyskytli najčastejšie.

Získali sme nasledujúce výsledky:

Aspekt	Chyba	Celkový počet chýb	Priemerný počet chýb
Pragmatický aspekt	Nekoherentné celky	307	6,27
	Neukončené zmyslové celky	63	1,28
Štylistický aspekt	Porušenie stručnosti	61	1,24
	Narušenie kohézie	96	1,96
	Opravy/reformulácie	282	5,76
	Štylisticky nevhodné ekvivalenty	65	1,33
Lexikálna adekvátnosť	Lexikálne nevhodné jednotky	128	2,62
Gramatická korektnosť	Gramatické chyby	180	3,73
Suprasegmentálna korektnosť	Nesprávna intonácia	137	2,80
	Narušenie plynulosti	731	14,92

Tabuľka 1: Počet chýb v rámci intratextového aspektu hodnotenia

Zvyšné dva aspekty suprasegmentálnej korektnosti, t.j. artikulácia a rýchlosť, sme hodnotili globálne pomocou stupnice od 1 (výborný) do 5 (nevyhovujúci), a to z toho dôvodu, že dané kritériá je veľmi náročné vyjadriť kvantitatívne. Na základe analýzy a výpočtov sme priemerné hodnotenie študentov v rámci artikulácie určili na 1,35 a v rámci rýchlosti 1,59, čo pokladáme za veľmi dobré výsledky.

Z tabuľky jednoznačne vyplýva, že najčastejšími chybami na úrovni intratextových aspektov boli narušenie plynulosti výpovede, nekoherentné celky a časté opätovné reformulácie zmyslových celkov alebo opravy.

Plynulosť výpovede

Ako sme už spomínali, tlmočník musí byť aj dobrým rečníkom a príliš dlhé tiché úseky či rôzne zvukové prejavy narúšajú text produkovaný tlmočníkom a môžu na prijímateľa pôsobiť rušivo a sťažiť mu vnímanie zmyslu textu. Okrem toho, ak nie je tlmočnickova výpoveď plynulá a je prerušovaná rôznymi nadbytočnými a nežiadúcimi fenoménmi, môže na poslucháča pôsobiť neesteticky, nepríjemne, neodborne, ba priam iritujúco.

Plynulosť pri tlmočení študentov narúšali najmä pauzy umiestnené nefunkčne, tzn. neindikovali koniec zmyslového celku a ani nezdôrazňovali dôležitú informáciu. Niektoré z nefunkčných páuz trvali dlhšie ako päť sekúnd, čo je doba, za ktorú môže prijímateľ aj zabudnúť, o čom predtým tlmočník hovoril. Ďalšou chybou boli hezitácie a tzv. rázy v rôznych podobách a obmenách vo výslovnosti, ktoré narúšali celistvosť produkovaného textu. Dané zvukové prejavy môžu u poslucháča vyvolať pomerne negatívny dojem, a tak môže považovať vystupovanie tlmočníka za neprofesionálne.

Príklady:

- *Čo sa týka Číny ... .. Európania sú ... [3:m] ... Európania vedia o ľudských právach...*
- *Farmári okolo hlavného mesta budú musieť ... [ə] budú sa musieť vzdať svojho farmárčenia...*
- *...ďalší organizátori, ktorí [3:h] ... budú ... organizovať tieto hry, aaa ... [mmm] ... stavba všetkých tých projektov...*
- *V apríli [3:] keď [3:] je veterno...*

- *Takisto som čítala v novinách, že sa plánuje ... [ə] ... že sa plánujú ... a-akési ... plavby.*
- *...aaa je tuu ... [3:] ...budova ... ježš .. všetky [3:] ... [əmmm] aby sa všetko naplnilo je potrebné veľa vody...*
- *Postupne ako ... [3:] ... nečistoty [3:] .. [3:m] sa dostávali do vzduchu...*
- *Nedávno som čítala v ... [3:] v novinách článok o obrovskom kvitnutí rias [3:] v meste, ktorom saa konajú [3:m] .. hm .. [3:] v ktorom sa konajú rôzne plavby...*
- *Aaa posledná vec, ktorú ku ... ktorá ma naozaj .. [əmm] ... zne- [əm] .. znepokojuje...*

Príčinou vzniku daných chýb bola kombinácia stresu z časovej tiesne a snaha čo možno najskôr reagovať na VT, nájsť vhodný ekvivalent a použiť správne morfológické a syntaktické konštrukcie, a taktiež sa zároveň snažili aj monitorovať svoj výstup. Študenti jednoducho premýšľali čo a ako povedať ďalej. Pritom buď mlčali, podvedome vydávali rôzne zvuky, alebo dokonca v slovách opakovali či predlžovali hlásky. Takéto prejavy však môžu poukazovať aj na nevládanie psychicky náročnej situácie či nedostatok rétorických skúseností.

Čo sa týka počtu nefunkčných páuz, hezitácií, rázov atď, zistili sme, že sa počas výučby tlmočenia dané množstvo pravdepodobne výrazne znížilo, keďže sme u študentov prvého ročníka narátali 422 narušení plynulosti a u študentov druhého ročníka 309, čiže sa jedná o počet nižší takmer o štvrtinu. Tento fakt dokazuje, že čím dlhšie študenti tlmočia, tým viac sa daných chýb vyvarujú a dbajú na plynulosť výpovede.

Tento typ chýb je potrebné odstraňovať systematicky a komplexne, v prvom rade pravidelným nácvikom simultánneho tlmočenia aj mimo výučby, jednak aby sa u študentov minimalizoval stres z tohto druhu činnosti, a taktiež aj preto, aby pracovali na zvyšovaní automatizácie simultánne prebiehajúcich procesov.

Na druhej strane je potrebné venovať sa aj cvičeniam na zlepšenie rečníckych zručností, pri ktorých by sa študenti zamerali na plynulosť výpovede. Rétorické cvičenia by taktiež znížili aj stres z toho, že text okrem samotného študenta vníma aj publikum. Zadaním rétorických cvičení môže byť, napríklad, vytvorenie spontánneho prejavu na ľubovoľnú tému určenú tesne pred realizáciou cvičenia, pričom by sa dĺžka prejavu každým

opakovaním cvičenia v priebehu semestra predlžovala. Úloha študenta by tak bola vytvoriť text ad hoc s prihliadaním na plynulosť a monitorovanie sebou produkovaného prejavu.

Koherencia

Pre prijímateľa je dôležité prijať informácie a pochopiť ich obsah. Avšak z rôznych dôvodov tlmočník môže naformulovať myšlienky takým spôsobom, že ich obsah zostáva nakoniec nepochopený alebo nejasný, takže základná priorita tlmočníka, t.j. sprostredkovanie informácií, je naplnená iba čiastočne. Z uvedeného dôvodu pokladáme nespĺnenie kritéria koherentnosti za závažnú chybu, ktorá by sa nemala v tlmočnických výkonoch vôbec vyskytovať.

Keďže boli účastníkmi výskumu študenti, ktorí sa ešte stále učia a zdokonaľujú, vopred sme nevyklúčili, že sa v nahrávkach vyskytnú aj nekoherentné celky. Zaznamenali sme rôzne logické chyby, celky, ktoré nedávali zmysel, a taktiež vety, v ktorých chýbalo sloveso či iné plnovýznamové slovo, ktoré bolo z hľadiska pochopenia obsahu kľúčové. V roli poslucháča sme tak museli vyvinúť viac úsilia a mentálnej aktivity na získanie informácií, čo však v niektorých prípadoch aj tak nebolo postačujúce, čiže v reálnej situácii by poslucháč pravdepodobne v niektorých miestach prejavu nič nepochopil.

Príklady:

- *Bola som naozaj prekvapená [3:m] keď sa v ovzduší Pekingu vytvoril kyslíkový bar.*
- *Naozaj premýšľam nad tým, či-či Európania a Američania vidia tento problém práve v ... takto ... v ... či sú do toho zaujatí ... že sa to týka skôr mesta ako krajiny.*
- *[mesto Peking]Predtým nebolo až také znečistené, pretože sa tam pánilo uhlie.*
- *...hlavné mesto musí kompenzovať dané finančné ... kompenzácie s miestnymi úradami...*
- *...v súvislosti z ovzduším ... musím potvrdiť, žeee keď som sa vybrala pred niekoľkými mesiacmi z hotela, bolo tam množstvo ... [3:] ... kyslíka ... aaa ... človek si tak môže ... zne – znečistiť, poškodiť pľúca...*
- *...tam bude ... stovky atlétov, milóny divákov, ktoré ... ktorí budú taktiež zamestnancami olympijských hier...*
- *...je to veľmi zaujímavý kultúrny úkaz tento Tibet...*

- *V tomto meste je veľa miestnych úradov .. [əh] ... ktoré-ktorí radšej sa vzdajú svojich zásob vody, aby mohli tak [ɜ:] olympijské hry využiť čo najviac zdrojov...*

Študenti sa daných chýb pravdepodobne dopustili predovšetkým z toho dôvodu, že nedostatočne monitorovali svoj výstup a chyby si neuvedomili alebo si nepamätali, čo už povedali. Je taktiež možné, že si nezmyselné konštrukcie, vety a celky všimli, ale usúdili, že nemajú dostatok času alebo energie na ich opravu. V krajnom prípade sa študenti mohli taktiež domnievať, že si prijímateľ cieľového textu význam vety alebo celku domyslí. Problémom však mohlo byť aj nezachytenie niektorých lexikálnych jednotiek či nepochopenie originálu vo fáze analýzy a následná neschopnosť správne realizovať zvyšné fázy a vybrať adekvátny ekvivalent. Zásadou však zostáva, že tlmočník by mal tlmočiť len informácie, ktoré zachytil a pochopil. Daná chyba mohla byť taktiež zapríčinená príliš krátkym fázovým posunom, ktorý študentom neumožňoval venovať dostatok pozornosti monitorovaniu produkovaných myšlienok.

Domnievame sa, že za vznikom chýb daného typu stojí vo všeobecnosti nezvládanie špecifických aspektov simultánneho tlmočenia. Dôvodom nášho názoru je postreh, že keďže pri študentoch, ktorých výkon bol globálne na veľmi dobrej až výbornej úrovni, sa nekoherentných miest vyskytlo značne menej, ako pri študentoch s horšou performanciou. Sme presvedčení, že problém spočíva v nepochopení zložitejších úsekov VT a nedostatočnom monitorovaní produkovaných myšlienok, preto by bolo vhodné viac sa venovať cvičeniam zameraných na štiepenie pozornosti, aby študenti zautomatizovali vykonávanie viacerých činností naraz. Bolo by preto vhodné častejšie sa venovať dual-task cvičeniam, ktoré spájajú písanie a počúvanie s porozumením, počítanie a počúvanie s porozumením, a taktiež hovorenie a počúvanie (napr. shadowing). Domnievame sa, že daný typ cvičení by bolo vhodné realizovať na začiatku vyučovacích hodín vo funkcii akejsi „rozcvičky“.

Opätovné reformulácie a opravy

V prípade, že si tlmočník počas simultánneho tlmočenia uvedomí, že spravil chybu, mal by ju z profesionálneho hľadiska napraviť, teda za predpokladu, že usúdi, že má na to dostatok času a voľnej energie, a najmä v prípade, ak sa jedná o chybu závažnú, ktorá má v rámci pochopenia obsahu alebo úplnosti textu vážny negatívny dopad.

Ak sa však pozrieme na opravovanie chýb z iného hľadiska, zistíme, že mnoho krát sa tlmočník len domnieva, že je celok potrebné opraviť, a tak danú myšlienku vo svojej podstate len reformuluje spôsobom, ktorý pokladá za správnejší.

V prípade, že sa u tlmočníka popísané postupy v rámci jedného tlmočenia frekventovane opakujú, môže to na poslucháča pôsobiť rušivo. Okrem toho takýmto spôsobom tlmočník zbytočne upozorňuje na to, že nie je so svojou performanciou spokojný, alebo že sa opakovane pomýlil, čo môže viesť k tomu, že bude pôsobiť nekompetentne a jeho výstup bude prijímateľ považovať za nekvalitný

Ako sme už spomínali, účastníci nášho výskumu sú v procese výučby a osvojovania tlmočnických stratégií a zručností, preto je pochopiteľné, že majú tendenciu zbytočne opätovne preformulovať to, čo už povedali, s cieľom napraviť úsek, s ktorým nie sú spokojní. Probandi tak opravovali predovšetkým gramatické chyby, nevhodne zvolený ekvivalent, nesprávnu syntaktickú konštrukciu atď., a opätovne vyjadrovali už raz verbalizované myšlienky s použitím iných lexikálnych jednotiek.

Príklady:

- *...mohli ste si kúpiť niekoľko v-v ... dúškov ... kyslíku, aby ste uvoľnili ... svoj .. svoju .. svoje hrdlo od aaa ... teda svoje pľúca od toho zlého ... vzduchu.*
- *Aktivisti v Európe sa pridávajú .. [əh].. rozhodli sa hovoriť o otázke Tibetu.*
- *Ak Čína bude členom svetovej komunity, musí zdokonaliť svoje dokumenty o ľudských právach, aby uro ... aby sa tam stransparentnila situácia...*
- *Many – veľa ľudí si myslí, že Tibet by mal byť autonómny ... by mal mať, že by mal mať vlastnú vládu, pretože má túto ... toto jedinečné náboženstvo.*
- *Farmy v okolí hlavného mesta sa museli ... boli donútení vzdať sa svojho farmárčenia...*
- *...tak preto pevne dúfame, že sa toto pobrežie vyčistí ... alebo teda časti tohto mora vyčistia...*
- *...všetko toto je také, úplne také Tibetské, iné...*
- *Miestne úrady ... prinesú – alebo poskytnú vvv .. tieto energie...*

Dané chyby vznikali najmä z toho dôvodu, že študenti formu a obsah produkovaného textu síce monitorovali, ale spätne, čiže nestihli zabrániť chybným úsekom ešte pred ich vyslovením. Takým spôsobom došlo k opravovaniu chýb. K reformulovaniu myšlienok dochádzalo predovšetkým v prípadoch, kedy si študent nepamätal, či správne neformuloval predošlú informáciu, alebo keď si až dodatočne v mysli vybavil inú, podľa jeho úsudku lepšiu a správnejšiu verziu už vysloveného úseku textu. Dôsledkom príliš častého preformulovania a opravovania bolo to, že sa u účastníkov zvyšoval stres z tlmočenia a obavy o výsledné hodnotenie ich performancie. Samozrejme, takéto negatívne pocity mali vplyv na koncentráciu a rýchlosť reakcií, takže konečným výsledkom bol nedostatok času a voľnej energie.

K vyriešeniu príliš častého opravovania a reformulácií môžu prispieť cvičenia, ktoré by pomáhali študentom zlepšiť vynaliezavosť v prípadoch, kedy už na začiatku myšlienky zistia, že sa uberajú zlým smerom, čo by prispelo k predídeniu vzniku chýb. Konkrétne máme na mysli cvičenia podporujúce pohotovosť pri riešení daných problémov, čiže promptné produkovanie synonym a antonym, brainstormingové cvičenia, tvorba slovných reťazí a podobne. Sme však toho názoru, že zlepšenie v tejto oblasti možno najefektívnejšie dosiahnuť praxou, čiže pravidelným nácvikom tlmočenia.

Gramatická korektnosť

Hoci sme gramatické chyby neuviedli ako jednu z najčastejších chýb v rámci oboch ročníkov, všimli sme si, že výslednú priemernú hodnotu výrazne znížili výsledky študentov prvého ročníka, u ktorých sme vypočítali priemerný počet gramatických chýb na jedného študenta na 2,88, pričom u študentov druhého ročníka sme tento počet určili na 4,50. Radi by sme sa preto vyjadrili aj ku gramatickej korektnosti.

O erudovanosti tlmočníka svedčí taktiež gramatická stránka produkovaného prejavu, najmä v súvislosti s materinským jazykom, na ktorý musí byť rozhodne odborník, čiže musí mať vynikajúco vyvinutú jazykovú kompetenciu v rámci svojho materinského jazyka.

Pod vplyvom stresu zo simultánneho tlmočenia, pri nedostatočnom monitorovaní svojho výstupu, nesústredenosti a pod. môže ku gramatickým chybám dôjsť pomerne ľahko. Počas analýzy sme zaznamenávali počet gramatických chýb, ktoré študenti neopravili.

Spozorovali sme najmä použitie nesprávneho pádu pri podstatných menách, nezhodu v rode, čísle alebo páde medzi koncovkami prídavných mien a substantív, podstatných mien a sloviac, a taktiež použitie nesprávnych predložiek, poprípade nesprávny slovosled.

Príklady:

- ...*okolie hlavného mesto...*
- ...*jedným z problémom...*
- ...*dve hlavné aspekty...*
- ...*správy o porušovaní ľudských právach...*
- ... *[olympijské hry] ktoré sa netýkajú s národom, ale s mestom.*
- ...*nie sú šťastní o tom...*
- ...*s týmto sú atléti vôbec nie je spokojní...*
- ...*pred pár mesiacov...*
- ...*som znepokojená s tým, že...*

Gramatické chyby vznikali prevažne kvôli stresu študentov, nedostatočnému vnímaniu vlastného výstupu, a nie z dôvodu neznalosti gramatických pravidiel slovenského jazyka. Avšak vyskytlo sa aj niekoľko chýb spôsobených bežným používaním nespisovných gramatických štruktúr (napr. do hotelu), ich počet bol ale zanedbateľný.

Dané chyby možno eliminovať tak, že študenti pri tlmočení budú venovať o niečo viac pozornosti a sústredenia na text, ktorý počas tlmočenia produkujú. Avšak domnievame sa, že ani to nemusí úplne eliminovať vznik gramatických chýb. Za účinnejší pokladáme častý nácvik tlmočenia, ktorý pomôže študentom vyhýbať sa daným chybám tým spôsobom, že si vytvoria akoby „vychodené dráhy“, a tak nebudú nad morfológickými a syntaktickými pravidlami musieť vôbec uvažovať.

Intonácia

Sme si vedomí toho, že výsledky hodnotenia intonácie neboli v porovnaní s ostatnými kritériami výrazne problematické, radi by sme sa k intonačným návykom študentov aj napriek tomu vyjadrili.

Približne štvrtina účastníkov výskumu nevenuje významu intonácie pri produkcii cieľového textu príznačnú pozornosť a väčšinu vyslovených viet či zmyslových celkov intonačne neukončuje alebo ich ukončuje nesprávne, stúpajúcou intonáciou, aj napriek tomu, že sa jedná o oznamovacie vety. Pri počúvaní daných nahrávok tak vznikol dojem, že rečníkov prejav sa skladal z niekoľkých veľmi dlhých súvetí. To môže poslucháčovi sťažiť vnímanie textu, a tak musí vynakladať viac energie na pochopenie zmyslu viet. K danému fenoménu došlo prevažne u študentov, ktorí sa snažili podať čo najviac informácií, podstatných, ale aj nepodstatných, a taktiež u študentov, ktorí si neboli istí svojimi schopnosťami a tým, čo hovoria.

Vyskytlo sa však aj niekoľko prípadov, kedy študenti neintonovali vôbec a celý ich prejav bol intonačne prevažne na jednej úrovni. Celkový dojem z ich performancie bol celkovo nudný, utlmujúci, nezaujímavý, čo nie je dobré, pretože tlmočník musí poslucháčov zaujať a istým spôsobom ich aj motivovať k počúvaniu prejavu.

Problém týchto študentov možno odstrániť spolu s odstraňovaním hezitácií a rázov, čiže pomocou cvičení na zvýšenie rétorickej kompetencie. Môže sa jednať o to isté cvičenie ako sme spomínali pri plynulosti s tým menším rozdielom, že by inštrukcie zahŕňali aj používanie správnej a živej intonácie.

5.2.2 Medzitextové aspekty

Na úspešnú realizáciu hlavnej priority tlmočenia nepostačuje fakt, že je prijímateľ cieľového textu spokojný s performanciou tlmočníka. Dôležitejší je prenos presnej, vernej a úplnej informácie z VT do CT takým spôsobom, aby prejav pôsobil v cieľovom jazyku prirodzene.

Z uvedeného dôvodu sme v druhej fáze študentov hodnotili z pohľadu pedagóga, ktorého úlohou je kontrolovať výstup študentov s cieľom analyzovať a hodnotiť ich medzijazykovú a translačnú kompetenciu.

Performancie študentov sme hodnotili kvantitatívne, čo znamená, že sme zaznačovali počet miest, v ktorých došlo k porušeniu jednotlivých kritérií. Nahrávky sme počas posluchu porovnávali s VT v podobe prepisu.

Analýzou nahrávok sme získali nasledujúce údaje:

Aspekt	Chyba	Celkový počet chýb	Priemerný počet chýb
Pragmatická konštantosť	Nepresný údaj	87	1,78
	Vynechanie informácie	379	7,73
Lexikálna adekvátnosť	Podmienená ekvivalencia	239	4,88
	Heterovalentné sprostredkovanie	398	8,12
Interferencia	Interferencia celkovo	241	4,92
	Fonetická	52	1,06
	Morfologická	34	0,69
	Lexikálno-sémantická	83	1,69
	Syntaktická	72	1,47

Tabuľka 2: Počet chýb v rámci medzitextového aspektu tlmočenia

Na základe výsledkov v tabuľke môžno určiť, že najčastejšími chybami v rámci medzitextových kritérií boli heterovalentné sprostredkovanie informácie, vynechanie relevantných informácií a negatívna medzijazyková interferencia.

Heterovalentné sprostredkovanie

Jedným z hlavných očakávaní prijímateľa je, že mu tlmočník poskytne úplné, presné a pravdivé informácie. Istým spôsobom je teda na tlmočníkovi závislý a dôveruje mu. Je síce pravda, že poslucháč nevie porovnať VT s CT, to však nedáva právo tlmočníkovi vysloviť informácie, ktoré v rečníkovom prejave vôbec neodznili, a tým poslucháča zavádzať. Z toho dôvodu považujeme heterovalentné sprostredkovanie za závažnú chybu, ktorá svedčí o neprofesionálnom prístupe.

Za prípad heterovalentného sprostredkovania sme pokladali negatívny posun na úrovni významu, ktorý spočíval v podaní informácie, ktorá sa vo východiskovom texte vôbec nevyskytla. Súčasne došlo aj k vynechaniu inej, podstatnej informácie.

Študenti, ktorí sa zúčastnili výskumu, sa danej chyby dopúšťali predovšetkým v prípadoch, kedy nepochopili alebo nesprávne analyzovali určitý úsek VT, a taktiež v prípadoch, kedy informáciu zachytili len čiastočne alebo vôbec, a tak sa snažili využiť núdzové stratégie. Bohužiaľ, často krát zabúdali na pravidlo o tlmočení počutých a pochopených informácií, čiže si domýšľali zmysel viet, a význam zachytených slov neodhadli správne.

Daný typ ekvivalencie mal v niektorých prípadoch minimálny až nulový vplyv na celkový význam textu, inokedy obsah výpovede zásadne a úplne zmenil. Následkom heterovalentného sprostredkovania bolo zväčša to, že dané zmyslové celky boli nekoherentné.

Príklady:

- *Ludia samozrejme o tomto debatovali, keď chceli uškodiť Číne.* (VT: And perhaps people did abuse this issue a bit. But it has brought it to people's minds so it's not entirely about thing, it needs to be discussed)
- *Toto robili organizátori namiesto toho, aby kontrolovali svoju vlastnú spotrebu energií.* (VT: But they give up their farming so they are not using the water so that the Olympic Games can draw on those resources instead.)
- *Toto náboženstvo je sústredené na Dalajlámu.* (VT: ...Lamaism is a very, very unsolid, very pure and it's centred on Tibet...)
- *...keď britské mesto bojovalo v roku 2002 o ... sa hral taktiež futbalový zápas...* (VT: ...when the British cities competed for the 2012 Games, Manchester and Birmingham competed against London. And London got it, of course.)
- *Je tam vlastne smog z tej hmly, ktorá sa zrazí s týmito plynmi a časticami.* (VT: And it's also a flat city so you can't go up onto heights to get away from the fog and the smog.)
- *Kvôli kompenzácii kapitálu, ktorý spotrebovali naa [3:] ... vodu museli sa vzdať hospodárstva, celkovo poľnohospodárstva a farmárstva.* (VT: And in the meantime, farmers around the surroundings of the capital have been forced to give up their farming; of course they're compensated by the local authorities.)

Pokladáme za nevyhnutné podotknúť, že v rámci heterovalentného sprostredkovania bez ohľadu na rok štúdia boli výkony jednotlivých študentov výrazne odlišné. U niektorých študentov sme zaznamenali len 2 prípady tohto typu ekvivalencie, pričom u iných to bolo 10-14, v jednom prípade dokonca až 17 heterovalentných jednotiek.

Predpokladáme, že u študentov, ktorí sa dopustili danej chyby v počte 8 a viac (spolu 21 študentov), mal vplyv na vznik chýb fakt, že buď nepochopili originál, alebo nezachytili potrebné informácie, čiže chyby mali pôvod vo fáze identifikácie, ktorá má vo svojej podstate rozhodujúci vplyv na celý priebeh tlmočenia, a teda nepriamo do určitej miery aj na kvalitu tlmočenia.

Z uvedeného vyplýva, že dôvodom výskytu heterovalentného sprostredkovania je nedostatočná sústredenosť na vykonávanú činnosť, nezvládanie simultánnosti tlmočenia alebo neautomatizované štiepenie pozornosti, poprípade stres. Daných študentov by bolo vhodné motivovať k tomu, aby sa venovali nácviku simultánneho tlmočenia aj mimo vyučovacích hodín, keďže ich tlmočnická kompetencia v rámci simultánneho tlmočenia zaostáva za zvyškom študentov a je zrejme, že týždenná hodinová dotácia tlmočenia nie je z hľadiska zlepšovania ich zručností dostačujúca. Motivácia by sa mohla realizovať takým spôsobom, že v prípade, keď budú študenti ochotní robiť domáce úlohy navyše (napr. v podobe nahrávok ich tlmočenia mimo vyučovacích hodín), vyučujúci sa môže s nimi dohodnúť na istých výhodách, napr. lepšia známka pri skúške.

Úplnosť

Pri hodnotení kritéria úplnosti prenesenej informácie z VT sme sa zamerali na transfer podstatných, nosných informácií, ale aj na prenos informácií, ktoré boli relevantné pre kontext, ktorí študenti vytvorili. Vynechanie podstatnej informácie narušuje cieľ tlmočenia, čiže sprostredkovanie komunikácie, preto nesplnenie kritéria úplnosti považujeme za závažnú chybu.

Ak však dôjde k vynechaniu informácie relevantnej pre kontext, nehodnotíme to v porovnaní s vynechaním kľúčovej informácie tak negatívne, pretože prenos hlavných myšlienok to vôbec nemusí ovplyvniť. Takéto informácie môžu dotvoriť a vysvetliť nosné informácie a ich vynechanie na úspešnosť tlmočenia nemusí mať rozhodujúci vplyv.

Pri analýze nahrávok sme zaznačovali počet vynechaných informácií, ktoré sme pokladali za potrebné v rámci významu cieľového textu. Samozrejme sme za chybu nepovažovali

prípady, kedy študent využil stratégiu komprimácie alebo generalizácie z predpokladu, že pretlmočil význam viet, pretože práve to je kľúčové.

Príklady najčastejšie vynechaných informácií:

- vynechanie bližších informácií o súperení britských miest, čo malo za následok nesúdržnosť časti textu,
- vynechanie skutočnosti, že rečník hovorí o olympijských hrách v Pekingu,
- vynechanie významu mesta Qingdao v rámci olympijských hier v Pekingu,
- vynechanie dôsledkov kvitnutia rias,
- vynechanie informácie, že kvôli znečistenému vzduchu niektorí športovci odstúpili zo súťaže,
- vynechanie niektorých informácií o Tibete, ktoré by zdôraznili jeho jedinečnosť atď.,
- vynechanie poďakovania na konci.

Množstvo vynechaných informácií prevažne záviselo od zvládania rýchlej a vecnej produkcie textu v súvislosti s mechanizmom simultánnosti a pochopením východiskového textu. K vynechaniu informácií taktiež došlo aj keď účastník výskumu nebol schopný analyzovať prijatú informáciu.

Taktiež bol u niekoľkých probandov problém so štiepením pozornosti, čo sa prejavovalo takým spôsobom, že študent si vypočul určitý úsek textu a začal tlmočiť, keď bol schopný podať aspoň čiastkovú informáciu, avšak v momente, kedy začal hovoriť, prestal sa sústreďovať na počúvanie ďalšieho úseku, čiže vždy pretlmočil len to, čo mu nerobilo problém zachytiť. Jednalo sa o študentov prvého ročníka magisterského štúdia, ktorí ešte v dobe realizácie výskumu nemali v porovnaní so študentmi druhého ročníka dostačujúce skúsenosti so simultánnym tlmočením, keďže sa mu venovali približne len šiesty týždeň. Ich počet však nebol vzhľadom na spomínané skúsenosti príliš veľký (6 študentov).

Predpokladáme, že za vznikom daného typu chýb treba hľadať najmä zníženú schopnosť sústrediť sa na počúvané informácie, poprípade neschopnosť podržať informácie v mysli dostatočne dlho. Avšak netreba opomenúť fakt, že tlmočník si v rámci hospodárenia s energiou musí určiť, ktorú informáciu považuje za dôležitú, a výber a určenie dôležitosti

informácií závisí od subjektívneho úsudku jednotlivca. Z tohto dôvodu je náročné určiť, ktorá z uvedených možných príčin skutočne spôsobila vynechanie informácií.

Z výsledkov vyplýva, že je naozaj potrebné venovať sa aj tréningu kognitívnych procesov zameraných na štiepenie pozornosti, sústredenosť, a taktiež pamäť. Sme totiž presvedčení, že zautomatizovanie týchto náročných procesov je akýmsi základným kameňom, na ktorom môže študent ako budúci tlmočník ďalej stavať a rozvíjať sa.

Interferencia

Keďže poslucháč cieľového textu zväčša vníma tlmočený text vo svojom materinskom jazyku, očakáva isté bežne zaužívané jazykové štruktúry, ktoré sú pre daný jazyk typické a prirodzené. V niektorých prípadoch má však prijímateľ CT pocit, že hoci tlmočník hovorí tým istým jazykom, má problémy s porozumením a prejav sa mu zdá byť zvláštny a neprirodzený. Je teda evidentné, že ide o tlmočenie, ktoré z východiskového jazyka preberá štruktúry, ktoré nie sú vlastné jazykovému systému cieľového jazyka. V takom prípade hovoríme o negatívnej medzijazykovej interferencii, kedy tlmočník z určitého dôvodu nie je schopný prezentovať myšlienky, akoby ich vytvoril on sám.

Negatívnu jazykovú interferenciu sme hodnotili porovnávaním fonetického, morfológického, lexikálno-sémantického a syntaktického systému anglického a slovenského jazyka v súvislosti s prirodzenosťou výpovede v rámci slovenčiny. To v konečnom dôsledku znamená, že sme značili počet jednotiek, ktoré boli negatívne ovplyvnené simultánnym vnímaním cudzieho jazyka.

Príklady:

- fonetická interferencia: *Bejdžing/Bedžin, Čaina, London, olympické hry* atď.,
- morfológická interferencia: *je to niečo, na čo sa musíme zamyslieť; veľa problémov, ktoré sa týkajú s olympijskými hrami; budú sa sústrediť na tento problém; budú potrebovať množstvo príslušenstvo; to sú problémy s olympiádami v Pekingu;* atď.,
- lexikálno-sémantická interferencia: *mestá sú zaujaté touto problematikou* (VT: ...if Europeans and Americans see this in a rather biased way...), *keď som bola študentom, dovoliť slobodu reči* (VT: allow free speech), *lokálne*

authority (VT: local authorities), *na konci* (VT: in the end), *je to rovné mesto* (VT: a flat city), atď.,

- syntaktická interferencia: *ďakujem vám; ...nikto nebude môcť, schopný preplávať cez toto.* (VT: ...no one is going to be able to sail through that.); *(farmári) boli kompenzovaní* (VT: ...they're compensated...), *...veľa peňazí je minutých na tieto olympijské hry...* (VT: ...huge amounts of money are being spent on these Games...) atď.

Globálne možno usúdiť, že k negatívnej interferencii došlo najmä v prípadoch, kedy si študenti udržiavali krátky fázový posun a držali sa tesne za rečníkom, a tak si nenechávali dostatok priestoru na využitie zaužívaných štruktúr v rámci slovenčiny. Výpoveď bola negatívne ovplyvnená taktiež v prípadoch, kedy študenti nemali dostatok energie na preformulovanie myšlienky tak, aby znela prirodzene.

Je však taktiež pravdepodobné, že študenti translatológie v mnohých prípadoch už ani nevedia odlíšiť, ktorá z konštrukcií a štruktúr je pre slovenský jazyk príznaková, a ktorá neutrálna, keďže v rámci štúdia (voľného času) prichádzajú do styku najmä s cudzím jazykom, poprípade s inými osobami, ktorých vyjadrovanie je veľmi ovplyvnené cudzím jazykom. Avšak je predovšetkým úlohou študentov vzdelávať sa nielen v rámci cudzieho jazyka, ale i materinského.

V rámci jednotlivých druhov interferencie dosahovali počty chýb zanedbateľné množstvo, preto ovplyvnenie cieľového textu z tohto pohľadu nepovažujeme za problematické. Jediný aspekt, ktorý interferencia mierne zasiahla, je prirodzenosť výpovede v slovenčine.

K zlepšeniu tlmočenia z aspektu prirodzenosti v súvislosti z medzijazykovou interferenciou možno prispieť cvičeniami na reformuláciu a zjednodušenie viet, pretože to by študentov viedlo a podnecovalo k tomu, aby používali jazyk, na ktorý sú zvyknutí, a eliminovalo by to používanie kalkovaných štruktúr z cudzieho jazyka. Výsledkom opakovaní takýchto cvičení by rozhodne bolo, že by študenti tieto postupy začali využívať aj pri tlmočení.

Netreba však zabudnúť na fázový posun. Keďže z hľadiska interferencie mal najväčší vplyv krátky fázový posun, bolo by vhodné počas vyučovania študentom občas pripomenúť, aby sa pokúsili nechať si väčší odstup od rečníka. Z vlastných skúseností

vieme, že študenti na to častokrát zabúdajú a nevedomujú si možné negatívne dôsledky krátkeho fázového posunu.

5.3.3 Zručnosti, vedomosti, stratégie

Globálne sa v tejto oblasti veľa problematických aspektov nevyskytlo, keďže sa študenti tlmočeniu (či už konzekutívnemu alebo simultánnemu) v rámci výučby venujú relatívne dlho a pedagógovia si na tejto oblasti pomerne zakladajú.

V súvislosti so správaním v tlmočnických kabínkach môžeme vo všeobecnosti skonštatovať, že si študenti na tlmočenie v kabínkach zvykli a osvojili si isté zásady správania. Niekoľko študentov však vplyvom stresu zabudlo na to, že technika v kabínke je pomerne citlivá, a tak bolo počuť, že otáčali hlavu alebo že sa pohybovali (16 študentov). Počuť samozrejme aj to, keď študenti manipulujú s nejakým predmetom (napr. šťukajú perom, hrajú sa s náramkom, šuštia papiermi a pod.), čo si nevedomilo spolu 15 študentov. Z toho jeden z probandov dokonca výrazne žul žuvačku, čo nás pravdupovediac veľmi prekvapilo. Dvaja študenti sa príliš hlasno nadychovali a vydychovali, čo pôsobilo veľmi zvláštne a nepríjemne.

Musíme však podotknúť, že traja účastníci použili tlačítko „mute“, keď si potrebovali odkašľať, čo hodnotíme veľmi pozitívne. Na druhej strane musíme tiež spomenúť, že si jeden účastník po skončení tlmočenia nevedomil, že je mikrofón ešte stále zapnutý a že sa ešte stále nahráva, a začal sa venovať sebareflexii a hodnoteniu („Boože...to bolo!“), čo je naozaj neprípustné a pôsobí to veľmi neprofesionálne.

Avšak znepokojil nás fakt, že veľká časť účastníkov (21 študentov) nebola schopná vysporiadať sa s náročnými špecifikami simultánného tlmočenia, pričom nevedeli správne hospodáriť so svojou energiou a traja študenti ani s dychom. Popríklad neboli schopní zvládnuť stres, čo sa odzrkadlilo na plynulosti výpovede, rýchlosti vyjadrovania a hľadania adekvátnych ekvivalentov. Tento fakt je závažný najmä v prípade študentov druhého ročníka (10 študentov), pretože práve od nich sa očakáva, že v tejto oblasti budú zručnejší. Sme presvedčení, že študenti, o ktorých sa jedná, si dané skutočnosti uvedomujú, a preto dúfame, že na skvalitnení svojich výkonov pracujú (alebo budú pracovať) aj mimo pôdy univerzity.

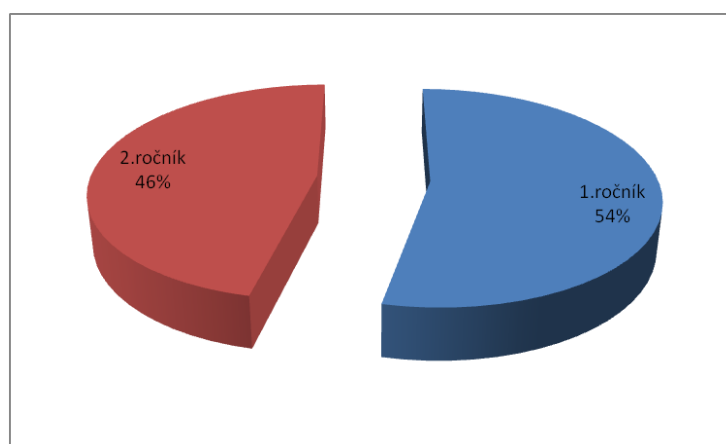
Prekvapila nás jedna skutočnosť, a to, že spolu až 13 študenti (9 prvákov, 4 druháci) neboli schopní identifikovať, že sa v prejave jednalo o Peking, a tak sa pomenovaniu mesta

snažili vyhnúť alebo použili rôzne varianty výslovnosti anglického Beijing. Sme toho názoru, že poznatky o pomenovaní známych veľkomiest v jazyku, ktorý je predmetom štúdia jednotlivcov, by mali byť súčasťou vedomostnej bázy každého tlmočníka a v podstate aj všeobecnej rozhl'adenosti. Daní študenti by sa mali viac zaujímať o dianie vo svete, napríklad sledovaním správ a noviniek nielen v materiskom jazyku, ale aj s použitím cudzojazyčných zdrojov. Pedagógovia k všeobecnej rozhl'adenosti študentov môžu prispieť používaním textov, ktorých obsah sa týka aktuálneho diania vo svete, poprípade zadaním domácej úlohy na vytvorenie zoznamu názvov štátov, veľkomiest a pod., alebo domácej úlohy, ktorá by spočívala v pripravení krátkych informácií o dianí vo svete z predchádzajúceho dňa.

5.3.4 Porovnanie tlmočnických výkonov študentov v závislosti od ročníka

Pri realizácii výskumu sa nám naskytila jedinečná možnosť porovnať schopnosti študentov dvoch ročníkov. Výsledky porovnania môžu pre pedagógov slúžiť ako spätná väzba o tom, či v rámci výučby tlmočenia postupujú správne, a teda či u študentov, ktorí sa nácviku simultánneho tlmočenia venujú dlhšie, možno badať pokrok. Získané údaje môžu okrem toho aj poukázať na aspekty, ktorým je potrebné venovať o niečo viac pozornosti.

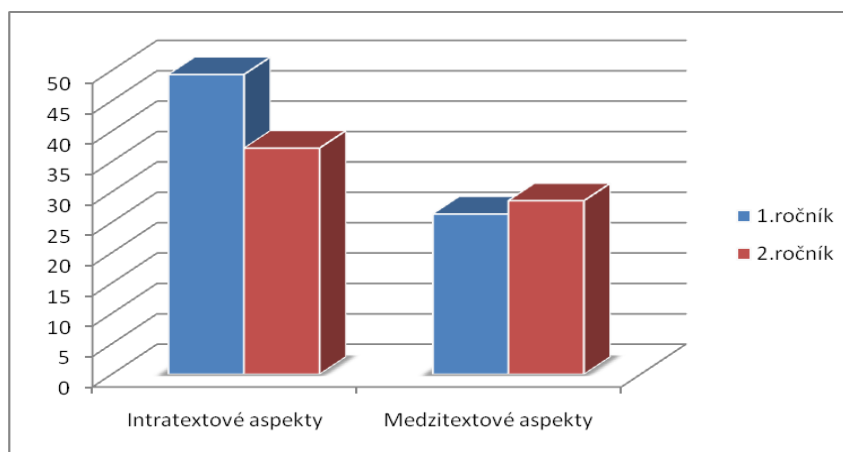
Prvým bodom, ku ktorému sa vyjadríme, je vyhodnotenie celkového počtu chýb. Na začiatku výskumu sme predpokladali, že u študentov druhého ročníka zaznamenáme celkovo nižší počet chýb ako u študentov prvého ročníka. Naše domnienky sa potvrdili, keďže z celkového počtu chýb 3470 sa študenti druhého ročníka dopustili 1578 chýb, čiže v priemere 65,75 chyby na jedného študenta, a študenti prvého ročníka 1892 chýb – 75,68 chyby na študenta.

Graf 1: Celkový počet chýb študentov v závislosti od ročníka

Z daných výsledkov vyplýva, že študenti druhého ročníka sa pravdepodobne od začiatku výučby zlepšili a vyskytuje sa u nich menší počet chýb, čo považujeme za pozitívne. Tento fakt nepriamo poukazuje na to, že pedagogické postupy používané pri výučbe tlmočenia majú priaznivý účinok na zvyšovanie kvality tlmočnických výkonov študentov.

Pri následnom porovnávaní výsledky študentov v rámci intratextových a medzitextových aspektov nás získané údaje prekvapili. Hoci dosiahli študenti druhého ročníka lepšie výsledky pri intratextových aspektoch (priemerne 37,21 chyby na jedného študenta v porovnaní s priemerom 49,32 chyby u študentov prvého ročníka), zistili sme, že v rámci medzitextových aspektov menej chýb spravili študenti prvého ročníka (26,36 chyby v porovnaní s 28,54).

Graf 2: Porovnanie priemerného počtu chýb v závislosti od intratextového a medzitextového aspektu tlmočenia

Získané informácie nám napovedajú, že v priebehu výučby tlmočenia zrejme u študentov dochádza k zmene preferovaných priorít pri tlmočení. Zatiaľ čo sa študenti prvého ročníka očividne zameriavali viac na úplný, presný a verný medzijazykový transfer informácií, študenti druhého ročníka viac kládli dôraz na spokojnosť prijímateľa cieľového textu, čiže dbali viac na formálnu stránku svojho prejavu. Sme toho názoru, že upriamenie sa na poslucháča je u študentov veľký krok vpred, keďže s poskytovanou tlmočnickou službou musí byť spokojný predovšetkým prijímateľ. Nechceme tým však povedať, že kritériá úplnosti, presnosti a vernosti nie sú dôležité.

Keď sme sa detailnejšie pozreli na porovnanie jednotlivých kritérií intratextového aspektu hodnotenia tlmočnických výkonov študentov, zistili sme, že študenti druhého ročníka boli v takmer všetkých ohľadoch lepší, čiže menej často narušovali dané kritériá.

Aspekt	Chyba	Priemerný počet chýb	
		1.ročník	2.ročník
Pragmatický aspekt	Nekoherentné celky	7,08	5,42
	Neukončené zmyslové celky	1,56	1
Štylistický aspekt	Porušenie stručnosti	1,48	1,04
	Narušenie kohézie	2,12	1,79
	Opravy/reformulácie	5,80	4,46
	Štylisticky nevhodné ekvivalenty	1,40	1,25
Lexikálna adekvátnosť	Lexikálne nevhodné jednotky	2,92	2,29
Gramatická korektnosť	Gramatické chyby	2,88	4,50
Suprasegmentálna korektnosť	Nesprávna intonácia	3,00	2,58
	Narušenie plynulosti	16,88	12,88

Tabuľka 3: Porovnanie priemerného počtu chýb v rámci intratextového aspektu tlmočenia v závislosti od ročníka

Jedinou výnimkou bol priemerný počet gramatických chýb, v rámci ktorého lepšie výsledky dosiahli študenti prvého ročníka. Predpokladáme, že k danej situácii došlo z toho dôvodu, že prváci mali častejšie tendenciu vzniknuté chyby opravovať, keďže sa miestami venovali viac pozornosti monitorovaniu ich výstupu ako prijímaniu ďalšieho úseku originálu. To sa pochopiteľne odzrkadlilo aj na priemernom počte opráv a reformulácií.

Podľa zvyšných ukazovateľov možno usúdiť, že dlhším nácvikom tlmočenia sú študenti schopní znižovať výskyt chýb. Opäť sa nám nepriamo potvrdilo, že učebné metódy používané v rámci UKF sú do určitej miery účinné.

Následne sme porovnali aj priemerný počet chýb v rámci hodnotiacich kritérií medzijazykového aspektu, čo nám taktiež poskytlo veľmi zaujímavé poznatky.

Aspekt	Chyba	Priemerný počet chýb	
		1.ročník	2.ročník
Pragmatická konštantosť	Nepresný údaj	1,84	1,71
	Vynechanie informácie	7,84	7,63
Lexikálna adekvátnosť	Podmienená ekvivalencia	4,40	5,38
	Heterovalentné sprostredkovanie	8,28	7,96
Interferencia	Interferencia celkovo	4	5,88
	Fonetická	1,32	0,79
	Morfologická	0,80	0,58
	Lexikálno-sémantická	1,04	2,38
	Syntaktická	0,48	2,13

Tabuľka 4: Porovnanie priemerného počtu chýb v rámci medzitextového aspektu tlmočenia v závislosti od ročníka

Najviac nás prekvapili výsledky počtu jednotiek ovplyvnených negatívnou medzijazykovou interferenciou, keďže je logické, že dlhodobjším nácvikom tlmočenia by si mal tlmočník vytvoriť jasné hranice medzi dvoma odlišnými jazykovými systémami a nemal by sa nechať zmiasť rôznymi podobnými štruktúrami medzi dvoma jazykmi. Sme však toho názoru, že študenti prvého ročníka boli pri produkcii CT menej ovplyvnený anglickým jazykom jedine z toho dôvodu, lebo ich fázový posun bol v porovnaní so študentmi druhého ročníka dlhší, keďže ešte nemajú dostatočne zautomatizovaný mechanizmus vykonávania viacerých činností súčasne. Dôsledkom väčšieho odstupe od rečníka bolo, že si nepamätali presné znenie jednotlivých úsekov a boli donútení vytvoriť vlastnú vetu s použitím štruktúr prirodzenejších pre cieľový jazyk.

Keďže študentom druhého ročníka spôsobuje simultánnosť menšie problémy, niektorí si od rečníka udržiavajú kratší odstup a pravdepodobne sa domnievajú, že tak vynechajú menej informácií. Ich prejav však potom pôsobí v slovenčine pomerne neprirodzené, keďže mnohé zo štruktúr typických pre angličtinu jednoducho bez zmeny kopírujú.

Na záver by sme chceli skonštatovať, že z dôvodu nižšieho počtu výskytu chýb pokladáme výkony študentov druhého ročníka globálne za kvalitnejšie, avšak myslíme si, že rozdiely v priemerných počtoch chýb v rámci jednotlivých kritérií sú pomerne malé. Musíme však tiež poznamenať, že výkony niekoľkých študentov prvého ročníka boli lepšie a kvalitnejšie

ako výkony niektorých študentov druhého ročníka. Z toho dôvodu plynie naše presvedčenie, že v určitých prípadoch študentom nepomáha k zlepšeniu ani dlhodobější nácvik simultánneho tlmočenia a v iných prípadoch intenzívna práca na sebazdokonaľovaní nie je pre skvalitňovanie tlmočenia rozhodujúca, keďže niektorí študenti majú na simultánne tlmočenie evidentne isté predispozície či talent. Kvalita tlmočenia teda závisí taktiež od určitých individuálnych špecifických schopností a vlastností, ktoré je u študentov potrebné objaviť a napomáhať ich zdokonaľovaniu.

6 ODPORÚČANIA PRE PRAX

V úvode sme si okrem iného za cieľ určili taktiež potvrdenie alebo vyvrátenie dvoch hypotéz, ku ktorým by sme sa teraz radi vyjadrili. Prvou z nich bola hypotéza, že študenti druhého ročníka magisterského štúdia sa pri simultánnom tlmočení dopúšťajú nižšieho počtu chýb ako študenti prvého ročníka magisterského štúdia. Zistili sme, že dané tvrdenie je pravdivé, čo vyplynulo z porovnania priemerného počtu všetkých chýb na jedného študenta (viď podkapitola 5.3.4 a Graf 1). Zároveň ale musíme poznamenať, že rozdiel medzi danými skupinami účastníkov činí len približne 10 chýb, čo na jednej strane znamená, že študenti druhého ročníka pravdepodobne svoje tlmočnicke výkony zdokonalili, avšak na druhej strane sa nám tento rozdiel javí, ako značne malý.

V rámci druhej hypotézy sme si stanovili, že pri simultánnom tlmočení robia študenti predovšetkým chyby, ktoré si prijímateľ cieľového textu môže všimnúť, a tak môžu následne sťažiť vnímanie významu jednotlivých informácií. Z výsledkov výskumu vyplýva, že dané tvrdenie je taktiež pravdivé, čo je nározne vidieť v Grafe 2 (viď podkapitola 5.3.4), kedy sme porovnávali priemerný počet chýb študentov pri jednotlivých aspektoch hodnotenia v závislosti od ročníka. Z priemerného počtu chýb, čiže nesplnenia kritérií intratextového aspektu hodnotenia je zreteľné, že tieto chyby prevažujú nad chybami v rámci medzitextového aspektu. Možno teda konštatovať, že hoci sa performancia druhákov v súvislosti z vnímaním a orientáciou na prijímateľa zrejme skvalitnila, celkovo účastníci výskumu nebrali do úvahy fakt, že tlmočia pre určitého poslucháča, ktorý chce a potrebuje cieľovému textu porozumieť. Laicky a jednoducho povedané, tlmočili sami pre seba.

Na základe všetkých výsledkov a porovnaní prichádzame k záveru, že výučba tlmočenia na UKF s veľkou pravdepodobnosťou pomáha študentom skvalitňovať ich výkony v zmysle snahy eliminovať chyby pri tlmočení, avšak túto výučbu je taktiež potrebné skvalitniť, aby absolventi odboru translatológie boli schopní konkurovať na trhu práce. Vypracovali sme niekoľko odporúčaní, ako možno daný cieľ dosiahnuť.

Prvou možnosťou je zvýšiť hodinové dotácie tlmočenia, pretože je to spôsob ako primäť študentov, aby sa nácviku tlmočenia venovali častejšie, čím by boli nutení zdokonaľovať všetky kompetencie. Z vlastných skúseností vieme, že mnohí zo študentov by túto možnosť jednoznačne uvítali, keďže vedia, že mimo vyučovania nie sú dostatočne motivovaní k zlepšovaniu svojich schopností, keďže vo voľnom čase uprednostňujú iné

aktivity. Bolo by preto veľmi pozitívne toto odporúčanie realizovať aspoň v podobe ďalšieho povinne voliteľného predmetu so zameraním na tlmočenie.

Druhým odporúčaním je pristupovať k nácviku tlmočenia už od prvého ročníka bakalárskeho štúdia aspoň v rozsahu tréningu kognitívnych procesov, poprípade v rozsahu výučby teórie alebo nácviku tzv. zrýchlenej konzekutívy. Študenti by si tak skôr uvedomili, na ktorých aspektoch v rámci svojich schopností a zručností, vrátane jazykových, musia popracovať a vedeli by sa tak neskôr pri samotnej výučbe simultánneho tlmočenia vyvarovať istých chýb. Myslíme si, že by bolo vhodné taktiež s nimi teoreticky rozobrať niektoré aspekty tlmočenia celkovo, predovšetkým ako vnímať kvalitu tlmočnického výkonu, napríklad vo forme diskusií, aby boli vopred pripravení na oblasti, ktorým by mali venovať viac pozornosti. Myslíme si, že by to bol istý druh predprípravy, a taktiež by pôsobil istým spôsobom preventívne, čo sa týka chybovosti.

Všimli sme si tiež, že niektoré hodiny tlmočenia prebiehajú neefektívne, pretože sa na seminároch zúčastňuje viac študentov, ako je miest v kabínke. Máme na mysli najmä semináre simultánneho tlmočenia, kedy sa celý ročník študentov, ktorí majú v kombinácii anglický jazyk, rozdelí na dve skupiny, čiže sa môže stať, že sa hodín zúčastňuje aj 15 študentov, ktorí sa potom v kabínach striedajú. Je pravda, že ich úlohou mimo kabín je buď potichu tlmočiť s pomocou staničky, alebo počúvať kolegov a hodnotiť ich výkon. Naše odporúčanie v rámci zefektívnenia spočíva v dvoch návrhoch. Prvým je, že by bolo vhodné vytvoriť aj tretiu skupinu v rámci semináru, čo pochopiteľne z priestorových, časových a iných dôvodov nie je v každom semestri možné. Druhým návrhom preto je, aby študenti dostali za domácu úlohu si pripraviť na každú hodinu krátke cvičenie na pamäť, verbálnu fluenciu, štiepenie pozornosti, rétorické cvičenie a pod., ktoré by potom sami realizovali v prípade, keď sa vyskytnú mimo kabín. Vyučujúci by sa tak mohol venovať monitorovaniu výkonov tlmočiacich študentov a ich kolegovia mimo kabín by zdokonaľovali svoje zručnosti, schopnosti a kompetencie.

Posledným návrhom pre skvalitnenie tlmočnických výkonov študentov je organizácia simulovaných konferencií pre študentov UKF na témy z rôznych odborov. Na konferenciu by sa určilo niekoľko študentov, ktorí budú simultánne tlmočiť pre jej účastníkov, napríklad aj do viacerých jazykov v závislosti od jazyka konferencie. Účasť na tlmočení konferencie by mohla byť súčasťou podmienok pre udelenie kreditu za predmet Simultánne tlmočenie. Tento typ simulovanej konferencie postaví študentov pred reálnu

tlmočnicku situáciu, ktorá sa vymyká bežnému nácviku pri štandardnej výučbe. Počas tlmočenia by boli študenti nútení prekonávať stres, technické a iné problémy, riešiť reálne problematické situácie (napr. chyby rečníkov), a taktiež by sa naučili spracovávať a pripravovať si podklady pred podujatím, keďže by sa im vopred oznámila len téma a dostali by len nevyhnutné dokumenty podobne, ako pri reálnych zákazkach. Z toho vyplýva, že by boli nútení individuálne si vypracovať slovnú zásobu k téme či zhromaždiť relevantné paralelné texty. Po skončení konferencie by jej účastníci, ktorí počúvali tlmočený text, mohli vyplniť dotazník o spokojnosti s tlmočením študentov a ich celkovom hodnotení (vrátane spozorovania chýb). Takým spôsobom by sa realizoval taktiež podrobnejší výskum v rámci tematiky kvality tlmočnických výkonov študentov translológie UKF, ktorý by bol do väčšej miery objektívnejší, pretože by zovšeobecnil a zosumarizoval úsudky a názory viacerých poslucháčov. Okrem toho, že by to študentom poskytlo dôležitú spätnú väzbu o ich schopnostiach, pedagógom by to ukázalo, na ktorých aspektoch konkrétne je v rámci výučby zamerať dodatočnú pozornosť.

ZÁVER

V rámci stanoveného cieľa v úvode práce sme sa snažili preniknúť do problematiky kvality tlmočnických výkonov v súvislosti z chybami pri tlmočení. Najväčšou oporou nám bola použitá literatúra, ktorá postupne viedla naše kroky od získania základných informácií na túto tému, cez vytvorenie hodnotiaceho konceptu a realizáciu nášho výskumu až k vyhodnoteniu kvality performancie študentov a jeho aplikácie v rámci odporúčaní pre prax výučby tlmočenia na UKF.

Všetky teoretické poznatky uvedené v práci nás vedú k názoru, že hoci sa teória tlmočenia na Slovensku nachádza na pomerne vysokej úrovni, niektoré oblasti výskumu sú stále viac či menej zanedbávané. Z tohto dôvodu dúfame, že naša práca bude podnetom pre zvýšenie záujmu o oblasť hodnotenia a hodnotiacich kritérií tlmočnických výkonov. Máme na mysli predovšetkým hodnotenie výkonov študentov, keďže práve v štádiu výuky tlmočenia je kľúčové pracovať najskôr na uvedomovaní si chýb a ich následnom odstraňovaní, aby bol absolvent translatológie schopný konkurovať ostatným tlmočníkom na trhu práce.

V súvislosti s výsledkami analýzy nahrávok a porovnania výkonov študentov prvého a druhého ročníka magisterského štúdia musíme podotknúť, že hoci sú zamestnancami školy výborní a skúsení pedagógovia, ktorí sa veľmi snažia študentom pomôcť zlepšiť ich výkony, v rámci zvyšovania kvality simultánneho tlmočenia absolventov to nie je dostačujúce. Bolo by vhodné a pozitívne, keby sa univerzita pokúsi prehodnotiť štruktúru študijného plánu odboru prekladateľstva a tlmočníctva v súvislosti s počtom hodín tlmočenia za týždeň (či už povinných alebo povinne voliteľných predmetov) a so zaradením odborných tlmočnických predmetov (teoretických alebo praktických) v nižšom ročníku štúdia

Netreba však zabúdať na individualitu študentov. Je rozhodne pochopiteľné, že nie každý má na tlmočenie predpoklady či istý druh talentu. Z tohto dôvodu je potrebné si u študentov všímať pokroky, a nie len celkový výsledok ich snažení. Možno by bolo vhodné si taktiež isté predpoklady na tlmočenie všímať už pri prijímaní študentov, aby bolo od začiatku jasné, či majú viac predpokladov na to, že sa stanú v budúcnosti úspešnými prekladateľmi alebo tlmočníkmi. Bolo by zaujímavé sledovať aj ich vývoj v danej oblasti. Ozrejmilo by sa tak, ktorého študenta je potrebné viac podporovať v sfére prekladania, a ktorého viac motivovať a podporovať jeho schopnosti a zručnosti pri tlmočení.

Predpokladáme, že by bolo veľmi zaujímavé podobný výskum realizovať aj v rámci tlmočenia do cudzieho jazyka, čiže v našom prípade do angličtiny. Zistilo by sa, na akom stupni sa nachádza jazyková kompetencia v súvislosti s anglickým jazykom, ale taktiež medzijazyková kompetencia a schopnosť prirodzene sa vyjadrovať v cudzom jazyku. Do takéhoto výskumu by však bolo potrebné zahrnúť aj osobu, pre ktorú je anglický jazyk materinským jazykom, aby bolo možné určiť chyby z hľadiska jednotlivých jazykových rovín, na ktorú sme síce odborníkmi, ale v reálnej situácii by tlmočenie v anglickom jazyku s väčšou pravdepodobnosťou počúval človek, pre ktorého je tento jazyk prirodzeným dorozumievacím prostriedkom.

Taktiež by bolo zaujímavé zistiť, akých najčastejších chýb sa študenti dopúšťajú pri konzekutívnom tlmočení. Na základe výsledkov by bolo možné následne určiť, ktorú techniku tlmočenia si študenti osvojili lepšie a v rámci ktorej je ich performancia kvalitnejšia.

Veríme, že naša bude prínosná tak pre vyučujúcich ako aj pre študentov, a budeme radi, ak bude pre nich inšpiráciou k zvyšovaniu kvality tlmočenia, keďže sa v súčasnom stave spoločnosti ľudia snažia takmer všetko zhodnotiť z pohľadu kvality.

Rovnako dúfame, že naša práca podnieti realizovanie rozsiahlejšieho a detailnejšieho výskumu kvality tlmočnických výkonov, ktorý by mohol obohatiť teóriu a didaktiku tlmočenia v oveľa väčšej miere.

Na záver musíme povedať, že väčšina súčasných študentov tlmočenia má veľkú šancu uplatniť sa na trhu práce, pretože sme zistili, že o mnohých nemožno povedať, že sú nekompetentní. Je evidentné, že sa snažia osvojiť si všetky postupy, zručnosti, schopnosti a vedomosti, ktoré sú potrebné na takú špecifickú činnosť, akou je tlmočenie. Väčšina už pochopila, čo si musia klásť za prioritu pri tlmočení, a majú snahu to v praxi aplikovať. Sú si vedomí toho, že sa dopúšťajú chýb, a my veríme, že vynakladajú veľa úsilia na ich odstraňovanie, pretože sú šikovní.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

BOHUŠOVÁ, Z. 2002. Lingvistické predpoklady fonetických, rečovokomunikačných a tlmočnických stereotypov. In *Preklad a tlmočenie 4*. Banská Bystrica : Katedra slovakistiky FiF UMB, 2002. ISBN 80-8055-682-2. s. 115-123.

BOHUŠOVÁ, Z. 2007. Tlmočenie a kultúra. Prípravná a evalvačná fáza tlmočnickeho výkonu. In *Preklad a kultúra 2*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2007. ISBN 978-80-8094-233-5. s. 519-532.

GILE, D. 1995. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1995. 277 s. ISBN 90-272-1622-3.

GROMOVÁ, E. – MÜGLOVÁ, D. 2001. Evaluácia translačných výkonov. In *Preklad a tlmočenie 3*. Banská Bystrica : Filologická fakulta UMB, 2001. ISBN 80-8055-588-5. s. 142-147.

HARTLEY, A. et al. 2004. *Peer- and Self-Assessment in Conference Interpreter Training*. [online]. 2004. [cit. 2011-14-03] Dostupné na internete:

<<http://www.llas.ac.uk/resourcedownloads/1454/hartley.rtf>>

JONES, R. 1998. *Conference Interpreting Explained*. Manchester : St. Jerome Publishing, 1998. 152 s. ISBN 1-900650-09-6.

KAHANE, E. 2000. *Thought on the Quality of Interpretation*. [online]. [cit. 2011-30-01] Dostupné na internete:

<<http://www.aiic.net/ViewPage.cfm/page197.htm>>

KENÍŽ, A. 1980. *Úvod do komunikačnej teórie tlmočenia*. Bratislava : Univerzita Komenského, 1980.

MAKAROVÁ, V. 2002. Analýzou chýb k zlepšeniu tlmočenia. In *Preklad a tlmočenie 4*. Banská Bystrica : Katedra slovakistiky FiF UMB, 2002. ISBN 80-8055-682-2. s. 217-229.

MAKAROVÁ, V. 2004. *Tlmočenie. Hraničná oblasť medzi vedou, skúsenosťou a umením možného*. Bratislava : Stimul, 2004. 197 s. ISBN 80-88982-81-2.

MELICHERČÍKOVÁ, M. – JAMBRICHOVÁ, J. 2009. Interferencia v simultánnom tlmočení. In *Preklad a tlmočenie 8*. Banská Bystrica : Fakulta humanitných vied UMB, 2009. ISBN 978-80-8083-745-7. s. 174-181.

MÜGLOVÁ, D. 1996. *Preklad v teórii a praxi cudzojazyčnej výučby*. Nitra : Vysoká škola pedagogická, 1996. 109 s. ISBN 80-8050-081-9.

MÜGLOVÁ, D. 2009. *Komunikácia, tlmočenie, preklad alebo Prečo spadla Babylonská veža?* Nitra : Enigma Publishing, 2009. 323 s. ISBN 978-80-89132-82-9.

NOVÁKOVÁ, T. 1993. *Tlmočenie: teória – výučba – prax*. Bratislava : Univerzita Komenského, 1993. 171 s. ISBN 80-223-0348-8.

NOVÁKOVÁ, T. 2001. Simultánne tlmočenie – niektoré dôležité teoretické ťažiská pre jeho výučbu. In *Preklad a tlmočenie 3*. Banská Bystrica : Filologická fakulta UMB, 2001. ISBN 80-8055-588-5. s. 131-141.

OPALKOVÁ, J. 2002. Tlmočenie v rámci profesionálnej prípravy. In *Preklad a tlmočenie 4*. Banská Bystrica : Katedra slovakistiky FiF UMB, 2002. ISBN 80-8055-682-2. s. 109-114.

PÖCHHACKER, F. 2004. *Introducing Interpreting Studies*. London : Routledge, 2004. 252 s. ISBN 0-415-26887-7.

RÁBEKOVÁ, S. 2007. Kognitívne procesy v tlmočení. In *Preklad a kultúra 2*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2007. ISBN 978-80-8094-233-5. s. 561-575.

RAKŠÁNYIOVÁ, J. 2005. *Preklad ako interkultúrna komunikácia*. Bratislava : AnaPress, 2005. 141 s. ISBN 80-89137-09-1.

RICCARDI, A. 2002. Evaluation in interpretation. Macrocriteria and microcriteria. In *Teaching Translation and Interpreting 4*. [online] Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2002. [cit. 2011-18-03] Dostupné na internete:

<http://books.google.com/books?id=cGb61sHgoT8C&printsec=frontcover&dq=Teaching+translation+and+interpreting+4:+building+bridges&hl=sk&ei=odyHTfTgMNGRswa085y4DA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CC0Q6AEwAA#v=onepage&q&f=false>

SMETANOVÁ, M. 2010. Tlmočník ako člen administratívneho personálu diplomatickej misie. In *6. študentská vedecká konferencia: Zborník príspevkov*. [online] Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2010. [cit. 2011-12-03] Dostupné na internete:

<<http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Chovanec2/index.html>>

STAHL, J. 2002. Lingvistické aspekty analýzy translátu pri simultánnom tlmočení. In *Preklad a tlmočenie 4*. Banská Bystrica : Katedra slovakistiky FiF UMB, 2002. ISBN 80-8055-682-2. s. 209-216.

STAHL, J. 2003. Tlmočené texty do nemčiny v podaní študentov OPT a profesionálov. In *Preklad a tlmočenie 5*. Banská Bystrica : Filologická fakulta UMB, 2003. ISBN 80-8055-865-5. s. 240-250.

Conference Interpreting Assessment Feedback. [online]. Dostupné na internete: <http://www.emcinterpreting.org/repository/pdf/graz/Conference_interpreting_assessment_feedback_SCIC_BrianFox.pdf> [cit. 2011-14-03]

Multilingual Speeches. [online]. Dostupné na internete: <<http://www.multilingualspeeches.org/>> [cit. 2010-18-12]

Practical Guide for Professional Conference Interpreters. [online]. Dostupné na internete: <<http://www.aiic.net/ViewPage.cfm/page628.htm#33>> [cit. 2011-21-03]

PRÍLOHY

Príloha A – Prepis tlmočenej nahrávky

Beijing Olympic Games

There are many, many problems associated with the Olympic Games, and I want to just talk about one or two of them in relation to Beijing's Olympic Games.

I think the first thing we have to establish is that the Games, the Olympic Games, are not really associated with the nation, they are associated with the city. So, for example, when the British cities competed for the 2012 Games, Manchester and Birmingham competed against London. And London got it of course. And it's the same with China, I know that Shanghai was a little bit upset because they didn't get the Olympic Games, but then they got EXPO 2010 so that was fine. And there's been always some kind of rivalry between Beijing and Shanghai. So we understand that.

Anyway, the Olympics are to do with Beijing. There are problems here, because Beijing has always been a city which has been short of water. So it has a very profound environmental problem in that respect. It also has a profound environmental problem in terms of its air quality. It has always been a very polluted city. In April when the winds come the pollution gets blown away, but the sand from the desert blows in, so there's always a slightly unpleasant air in Beijing. And it's also a flat city so you can't go up onto heights to get away from the fog and the smog. There are real problems here associated with the Olympics. The first is that there will be hundreds of athletes, there will be thousands or perhaps even millions of spectators, there will be all the employees associated with the Games or the auxiliaries, and there is the building and all the projects, which are going on now and which will be completed more than they are completed now. They need a lot of water; they need a lot of energy, a lot water simply to build these buildings. And so we already have a huge problem. The local authorities in Beijing have been taking water from the South, there is a plan to bring water from the South to the North, but this also costs energy and money. And in the meantime, farmers around the surroundings of the capital have been forced to give up their farming; of course they're compensated by the local authorities. But they give up their farming so they are not using the water so that the Olympic Games can draw on those resources instead.

With regard to the air I must say I was absolutely amazed when I went into a hotel in Beijing recently, a few months ago, and saw that there was an oxygen bar and you could buy a few whiffs of oxygen to relief your chest from the terrible air outside in the street.

It's a very busy city, now. When I first went there, I was a student, it was a city full of bicycles, and it was really polluted then because people burnt coal. But now, of course, everybody has a car or motorbike, there are lots and lots of buses and of course there's the very heavy industry. And so the athletes are not happy, western athletes are really not happy about going and breathing in this very, very poisonous, I'm afraid, air. And some athletes have withdrawn for that reason.

So, there are these two big problems associated with the Games in Beijing. The other one of course is to do with China. Now, I wonder really if Europeans and Americans see this in a rather biased way, and perhaps they don't quite understand that the Games is to do with the city rather than the nation. But, as you probably gathered from the press, Europeans particularly are really very exercised about China and China's human rights record. Now, China is not the worst nation by any means. There are many other nations which have very bad human rights records and of course the USA is not entirely innocent either. But it's something we need to think about. If China is going to be a member of the world community, does China need to improve its human rights record, make its situation more transparent, allow people in, allow free speech and so on, and perhaps not censor the Internet in the way it does. That's the one thing which has been rather uppermost in European minds with regard to the Games.

The next problem of course is the whole problem of Tibet. Now, I think that in a sense European activists were jumping on a bandwagon, they saw human rights and this little light bulb, and so they decided that they would home in on the Tibet issue. And it is a problem issue. Many people believe that Tibet should be an autonomous nation; it had its own royal family, its own aristocracy, its own way of governance. It has the wonderfully unique religion, it really is unique, whereas other religions have borrowed and become very diffused, Lamaism is a very, very unsolid, very pure and it's centred on Tibet, so it really is a very important cultural artefact for the Tibetans. Not to mention their whole history of pastoral activity, and many of their very ethnic procedures, their medicine zone, which is quite different from the Chinese medicine. All these things are Tibetan. And the influx of Han people into Tibet has really destroyed many of these cultural items and so people are worried about that. But I think in a sense that was not an appropriate issue on which to criticise China in relation to the Olympic Games - that's something else. And perhaps people did abuse this issue a bit. But it has brought it to people's minds so it's not entirely about thing, it needs to be discussed.

But the final thing, the thing that really worries me is the pollution. And it worries me that people are going to Beijing and huge amounts of money are being spent on these Games. I just hope that it all goes right in the end. I noticed recently in a newspaper, there was a report about bloom, a very big bloom of algae in Qingdao harbour. Now Qingdao is the city where going to hold the sailing events. It has a beautiful big bay, but unfortunately the bay at the moment is covered in algae – lovely green water weed. Now no one is going to be able to sail through that. It really will affect the competition. The Qingdao authorities are doing as much as they can to get rid of this at the moment, and we hope it's all clear in time for the Games.

There are many, many problems associated with this Chinese Beijing Olympic Games, and we hope that everything is cleared up and that the Games go forward successfully, because it will affect the whole world. Thank you.

Príloha B – Poskytnutá slovná zásoba

SLOVNÁ ZÁSoba

rivalry – rivalita

profound – vážny

air quality – kvalita ovzdušia

auxiliaries – príslušenstvo

local authorities – miestne úrady

to draw on resources – využiť//čerpať zdroje

oxygen bar – kyslíkový bar

whiff – bafnutie, dúšok

to withdraw – odstúpiť

human rights record – dokumenty o ľudských právach

biased – zaujatý

free speech – slobodný prejav

uppermost – v popredí, najdôležitejší

to jump on a bandwagon – pridať sa k úspešnej//vítanej strane

to home in on sth – zamerať sa//sústrediť sa na niečo

to diffuse – rozšíriť sa

Lamaism – lamaizmus

artefact – artefakt

pastoral – pastoračný

influx – príval, príliv

Han people – ľud Han

bloom of algae – kvitnutie rias

waterweed – vodná rastlina

Qingdao bay – zátoka Qingdao

Príloha C – Preklad nahrávky

Olympijské hry v Pekingu

S olympijskými hrami je spojených veľa problémov. Chcela by som hovoriť len o niekoľkých z nich spojených s Olympijskými hrami v Pekingu.

Myslím si, že najprv si musíme uvedomiť, že olympijské hry v skutočnosti nie sú spojené s národom, ale v mestom. Príkladom sú britské mestá, Manchester a Birmingham, ktoré súperili s Londýnom o olympijské hry 2012. Získal ich samozrejme Londýn. Podobne je to aj s Čínou. Šanghaj bol trochu nahnevaný, že olympiádu nezískali, ale potom získali EXPO 2010, takže sa to zlepšilo. Medzi Pekingom a Šanghajom bola pochopiteľne vždy istá rivalita.

Súčasná olympiáda sa týka Pekingu. Sú tu problémy, keďže Peking mal vždy nedostatok vody, čiže má veľmi vážny problém so životným prostredím. Ďalším závažným environmentálnym problémom je zlá kvalita ovzdušia, keďže je to veľmi znečistené mesto. Keď v apríli začne fúkať vietor, znečistenie odveje, ale do mesta nafúka piesok z púšte, takže ovzdušie Pekingu je stále nepríjemné. Okrem toho sa nachádza na rovine, a tak nemôžete pred hmlou a smogom uniknúť do vyšších polôh.

S pekingskou olympiádou sa spája veľa problémov. Prvým je, že prídu stovky atlétov, tisíce alebo až milióny divákov, bude tu množstvo zamestnancov olympiády a príslušenstva, prebieha výstavba a množstvo projektov. Toto všetko potrebuje veľa vody a energie aj na to, aby sa všetko dostavalo. Takže už teraz máme veľký problém. Miestne úrady privádzajú vodu z juhu podľa plánu, ale je to finančne aj energeticky náročné. Farmári z okolia Pekingu boli donútení vzdať sa farmárčenia, za čo im úrady samozrejme vyplácajú kompenzácie. Urobili tak preto, aby nevyužívali vodu, ktorú namiesto nich použijú na olympijské hry.

Čo sa týka vzduchu, musím povedať, že som bola ohromená, keď som pred niekoľkými mesiacmi videla v hoteli v Pekingu kyslíkový bar, kde bolo možné kúpiť si pár dúškov kyslíku, aby ste mohli uľaviť svojim pľúcam od znečisteného vzduchu v meste. Peking je teraz veľmi rušné mesto. Prvýkrát, keď som tam bola ako študentka, bolo to mesto plné bicyklov, ale bolo aj tak znečistené kvôli spaľovaniu uhlia. Teraz má pochopiteľne každý auto alebo motorku, jazdí tu veľa autobusov a ovzdušie znečisťuje aj ťažký priemysel.

Športovcom vadí dýchať tento priam jedovatý vzduch a preto sa niektorí z nich rozhodli z hier odstúpiť.

Takže s olympiádou v Pekingu sa spája niekoľko veľkých problémov. Ďalším je problém s Čínou. Premýšľam nad tým, či nie sú Európania a Američania voči Číne zaujatí a asi nechápu, že olympijské hry súvisia skôr s národom ako s mestom. Iste ste si v tlači všimli, že Európania sú naozaj oboznámení Čínou a jej problémami v ľudských právami. Pritom Čína nie je na tom najhoršie, čo sa ľudských práv týka. Mnohé iné národy vrátane USA majú tiež problém s ľudskými právami. Musíme sa však nad tým zamyslieť. Ak má Čína byť súčasťou svetového spoločenstva, je potrebné, aby dokumenty o ľudských právach vylepšili a stransparentnili, aby mali Číňania slobodu prejavu a aby im necenzúrovali internet. Toto je téma, ktorá stála v popredí debát o olympiáde v rámci Európy.

Ďalší problém sa samozrejme týka Tibetu. Európsky aktivisti sa pridali k tým úspešnejším a rozhodli sa, že sa zamerajú na Tibet a s ním súvisiace problémy. Veľa ľudí je presvedčených, že Tibet by mal byť autonómny. Má vlastnú kráľovskú rodinu, aristokraciu a spôsob vládnutia. Má vsutku unikátne náboženstvo, ktoré zostalo v porovnaní s inými náboženstvami čisté a sústredené na jednom mieste, a to v Tibete. Pre Tibeťanov je dôležitým kultúrnym artefaktom. Okrem pastoračných aktivít a etnických špecifik musím spomenúť tibetskú medicínu, ktorá je úplne odlišná od tej čínskej. Všetko je to tibetské. Cudzí ľudia mnohé z týchto kultúrnych artefaktov zničili a to ľudí znepokojuje. Ale myslím si, že nie je vhodné kritizovať Čínu v tejto oblasti v spojitosti s olympijskými hrami – tie sú o niečom inom. Túto tému niektorí aj zneužívali. Ale ľudom sa to evokovalo s Čínou, a preto je to potrebné prediskutovať.

Posledná vec, ktorá ma naozaj trápi, je znečistenie. Do Pekingu sa chystá veľa ľudí a olympiáda stojí veľa peňazí, preto dúfam, že všetko skončí dobre. Nedávno som totižto čítala v novinách správu o kvitnutí rias v zátokke mesta Qingdao, kde sa budú konať plavby. Je to veľká, prekrásna zátoka, ale teraz je celá pokrytá riasami a nedá sa tadiaľ preplaviť. To veľmi ovplyvní súťaž. Miestne úrady sa snažia zátoku vyčistiť a dúfame, že sa im to do začiatku olympiády podarí.

S olympijskými hrami v Pekingu sa spája mnoho problémov. Dúfame, že prípravy budú úspešne napredovať, keďže to bude mať vplyv na celý svet. Ďakujem.

Príloha D – Prepis vybraných nahrávok študentov

Vysvetlivky

„-“ veľmi krátka pauza (menej ako 1 sekunda)

„..“ krátka pauza (približne 1 sekunda)

„...“ pauza v trvaní 1,5 – 2 sekundy

Príklad nevyhovujúceho výkonu

Je tu veľa problémov, ktoré sú spojené s olympijskými hrami a chcela by som rozprávať .. spomenúť len tie [ə] len určité dva problémy. [əmmm] Prvá vec, ktorú musíme rozobrať [əmm] je .. to, že olympijské hry nie sú spojené ako s národom, [alee] s [əmm] mestom, v ktorom sú .. [əmm] Roku [dvetisíc dvanás] [3:mm] ... [əmmm] .. taktiež v súvislosti s Čínou [3:] ktorá je trochu sklamaná, pretože .. [əmm] nedostali možnosť [3:] hosťovať olympijské hry, ale dostali túto možnosť v roku 2010. [əmmm] ... Problém olympijských ... hier .. [3:m] .. [əmm] v meste [Bendžin] [3:m] [3:] je taký, [žee] v tomto meste je stále nedostatok vody, a taktiež sú to aj-aj enviromentálne problémy [ə] ktoré sú spojené so znečistením mesta ... [əmm] ... taktiež [əmm] s privalom [ə] .. [3:mm] piesku z púšte, ktoré znečisťuje toto mesto ... [əmmm] sú to .. [ə] spolu-v súvislosti s olympijskými hrami sú tu vážne problémy [3:] ... [3:mm] očakáva sa milión [ə] vyše milióna [ə] účastníkov, to znamená [3:] že tí všetci si so sebou prinesú určité príle-príslušenstvo, a taktiež budova, v ktorej sa to bude konať bude zaplnená [aaa] [mmm] samozrejme je tam potrebné veľké množstvo energie, veľké množstvo vody a [əmm] a už teraz máme veľký problém s energiami .. [əmm] dová-voda sa dováža [ə] [s3:] [juhuu] .. na sever [aaa] sprostredkovanie tejto vody [3:] aj peniaze, aj energiu [əmm] ... .. a miestni farmári vlastne nemôžu používať až toľko vody, aby mohlo byť dostatok vody [naa] počas týchto olympijských hier .. [3:] ... [əmm] .. napríklad v hoteli v [Bedžine] [3:] bol kyslíkový bar [3:], ktorý ... [ə] ktorý majú, ktorý má za úlohu [ə] očisťovať vaše pľúca od [3:] z [ə] zlého vzduchu [3:h] ... .. [3:] v súčasnosti, keď veľa ľudí vlastní auto [3:] je tu veľmi veľa priemyslu, všetko to znečisťuje [3:] ovzdušie. [3:] – [mm] Pre človeka je naozaj [3:] nebezpečný vzduch. ... Takže tieto dva problémy, ktoré sú spojené s olympijskými hrami treba vyriešiť [ə] [əmmm] ... Čo sa týka Číny [3:mm] ... [əmm] ... .. Európania sú .. [3:] Európania vedia [oo] .. ľudských právach Číny [aaa] o tom, čo sa tam deje [aaa] o tom, že majú [3:m] .. [3:mm] ... iné dokumenty o ľudských právach .. ale je tu niečo, o čom

musíme poroz-porozmýšľať, ak Čína [3:] bude členom svetovej komunity [3:] musí zdokonaľiť svoje dokumenty o ľudských právach? [abyy] uro-aby sa [tamm] stransparentnila tá situácia [aa] .. u-urobilo sa viac priestoru na rozhovor na túto tému o ľudských právach .. [ə] je to jedna z vecí, ktorá [əmmm] ... sa týka [ajj] olympijských hier .. ďalším problémom [jee] [3:m] ... [3:] ... .. /hlasný výdych/ .. [3:m] ... veľa ľudí [əmm] verí, že Tibet by mal byť [3:m] .. [3:] – [fə] /ráz/ viac familiárna krajina [aa] .. [əmm] .. má, môžeme povedať, že má unikátne náboženstvo v porovnaní s ostatnými náboženstvami, kedy [əmmm] ... je to náboženstvo naozaj čisté [aa] všetko je sústredené v Tibete [aa] má svoje aj kultúrne [ə] artefakty pre tibet'anov [3:] /ráz/ nespomenula som históriu [3:mm] .. [əmmm] aktivity v minulosti, ktoré sa týkajú [3:] etnických [əmm] procedúr alebo [3:] čínskej medicíny. Všetko to pochádza vlastne z Tibetu [aa] ... a ... [aaa] ... .. nie je dobré stále kritizovať [3:] Čínu kvôli [3:] olympijským hrať-hrám [alee] [əmm] ... ľudia by sa mali týmto problémom zaoberať. [Aaa] malo by sa o tom rozprávať .. [3:] posledná vec, ktorá ma naozaj znepokojuje [jee] .. [3:mm] ... [ə] je znečistenie. [ə] Veľa ľudí sa vlastne chystá na tieto olympijské hry [a-aa] dúfam, [žee] ... [əmm] ... že všetko sa dobre skončí-nedávno som počula ... .. [3:m] ... .. [žee] ... [3:] .. [əmm] ... /hlasný nádych/ ... .. [ə] administratíva [Čindau] sa snaží [3:] ... [ə] ochrániť určité jazero, [kdee] [3:] kvitnú riasy [3:] – [3:] sú tam aj [3:] vodné rastliny, ktoré sú [3:] veľmi vzácne. [3:] ... .. Dúfame, že tie olympijské hry sa skončia úspešne. Ďakujem.

Príklad veľmi dobrého výkonu

Existuje mnoho problémov, ktoré sú spojené s olympijskými hrami .. a chcem hovoriť len o dvoch z nich, ktoré sú spojené s olympijskými hrami v Pekingu. Prvá vec, ktorú si musíme ujasniť je, že olympijské hry .. nie sú spojené s národom, ale sú spojené hlavne s mestom, v ktorom sa konajú. Keď sa britské mestá snažili dosiahnuť, aby sa u nich [3:] vlastne organizovali olympijské hry ... [ə] všetky mestá sa snažili, ale to isté sa týka aj Číny. ... .. Vždycky existoval istý-istá rivalita medzi Pekingom a Šanghajom. Olympijské hry sa konali v Pekingu a sú tu problémy, pretože Peking bolo vždycky mesto, ktoré malo nedostatok vody. Takže má veľmi vážne problémy so životným prostredím. Ďalší problém je spojený s kvalitou ovzdušia, ktoré je .. keďže vždycky to bolo príliš znečistené mesto .. v apríli, keď [əm] keď nastúpia silné vetry, je toto znečistenie odfúknuť, ale neskôr sa znovu vráti, takže v Pekingu je stále nepríjemné ovzdušie. A je to vlastne mesto, ktoré nemá žiadne kopce, je veľmi rovinné. Sú tu ďalšie problémy, ktoré spojené

s olympijskými hrami, prvým je to .. že stovky atlétov a tisícky-milióny divákov .. všetci zamestnanci, ktorí pracujú na organizácii olympijských hier [aa] .. výstavba a všetky projekty, ktoré sú už, v súčasnosti, ktoré [ə] fungujú, potrebujú veľké množstvo vody a energie, len aby boli vybudované tieto budovy. Takže tu máme už hneď na začiatku veľký problém. Miestne úrady v Pekingu dovážajú vodu z juhu ... ale toto tiež si vlastne vyžaduje peniaze a energiu. Okolie hlavného mesto .. sa muselo vzdať svojich fariem ... a nevyužívajú vodu, aby vlastne mohli [3:] olympijské hry využívať aj túto vodu. Čo sa týka vzduchu, miasm povedať, že som bola prekvapená, keď som prišla do hotela v Pekingu pred niekoľkými mesiacmi, a bol tam kyslíkový bar. Mohli ste si kúpiť pár dúškov kyslíka .. a .. aby ste vlastne uľahčili svojim pľúciam od [mm] ovzdušia, ktoré je vonku. Je to ... je to mesto plné .. bolo to mesto plné bicyklov a nebolo až tak .. ale bolo aj vtedy znečistené, pretože ľudia spaľovali [ə] – [əmm] uhlie, ale v súčasnosti každý používa automobily, množstvo autobusov a je tu veľmi ťažký priemysel. Takže atléti zo západu nie sú spokojní s kvalitou ovzdušia a nechcú dýchať tento znečistený vzduch. Niektorí z atlétov dokonca odstúpili z týchto dôvodov. Takže sú tu naozaj veľké problémy, ktoré sú spojené s olympijskými hrami v Pekingu. Druhý problém sa týka Číny. [əm] .. Neviem, či Európania a Američania vidia tento problém rovnako, a či chápu, že .. vlastne olympijské hry sú spojené viacej s mestom ako s národom. ... Hlavne Európania ... mnoho vedia o Číne a ľudských právach v Číne .. [alee] ... existuje množstvo krajín, ktoré majú nevyhovujúce dokumenty o ľudských právach ... a je to niečo, nad čím sa musíme zamyslieť. Ak bude Čína súčasťou celosvetovej skupiny a spoločenstva .. malo by zrejme upraviť svoje dokumenty o ľudských právach .. a malo by [əmm] viac vlastne umožniť prístup k týmto dokumentom aj iným ľuďom, aby sa ozvali, čo sa týka tejto témy. To je jedna z vecí, ktorá bola v popredí [mm] .. vlastne európskeho myslenia. Ďalší problém [jee] problém s Tibetom. ... Vlastne európski aktivisti sa stále pridávali k úspešnej strane ... ale v súčasnosti sa rozhodli, že sa sústredia na problém Tibetu a mnoho ľudí verí, že Tibet by mal byť [3:] vlastne samostatnou krajinou, samostatným národom, že by mal mať svoju vlastnú vládu .. v tejto krajine je veľmi unikátne náboženstvo .. a ostatné náboženstvá ... sa nevyrovnajú [əm] lamaizmu, ktorý je naozaj veľmi čist-ktorý je veľmi čistým náboženstvom a je veľmi dôležitým artefaktom kultúry Tibetu. ... Tiež história pastoračných aktivít ... a rôznych etnických procesov ... sú-tieto veci sú naozaj charakteristické pre Tibet .. a prival cudzích ľudí do Tibetu naozaj ublížilo všetkému tomuto. ... Nie je zlé vlastne o týchto veciach hovoriť, pretože sa musíme

zameriavať aj na tieto veci, aj keď sú spojené iba s olympijskými hrami. ... Bojím sa, že množstvo ľudí príde do Pen-Pekingu a strašné množstvo peňazí sa minie na tieto olympijské hry, ale dúfam, že nakoniec to všetko skončí dobre ... v novinách som nedávno čítala správu [oo] kvitnutí rias v jednom zo zálivov ... ale nanešťastie ... vlastne v tejto zátokke by sa mali konať niektoré z [3:] športových disciplín, ale v súčasnosti sú vlastne celé zakvitnuté riasami. ... Dúfam, že kým sa začnú olympijské hry, bude všetko v poriadku. Existuje množstvo problémov, ktoré sú spojené s olympijskými hrami v Pekingu a dúfam, že všetko bude vyriešené, a že olympijské hry prebehnú v poriadku. Ďakujem veľmi pekne.

Príklad priemerného výkonu

Existuje strašne veľa problémov, ktoré sú spojené s olympijskými hrami a chcela by som sa o vás .. [3:] o nich rozprávať s vami. Myslím, že prvou vecou, ktorú */hlasný výdych/* musíme [3:] spomenúť je, [žee] olympijské hry nie sú spojené s národom alebo s nejakým mestom. Napríklad ... [ə] keď britské mestá [ə] súťažili [v3:] .. v [3:] v jednotlivých hrách tak je to ist-podobné vlastne v Číne, Šanghaj bol trochu nahneváný, pretože nedostali [ə] priestor k olympijským hrám a avšak v roku 2010 sa to zmenilo. [ə] Bola určitá rivalita Pekingom a Šanghajom, takže to je pochopiteľné. Avšak. Olympijské hry teda [3:] boli v Pekingu. Existujú tu určité hry, pretože Peking bol mestom ktorý-ktoré nemalo dostatok vody. Čiže mali vážne, toto mesto malo vážne problémy, a takisto mali vážne problémy [ə] v rámci [3:] kvality ovzdušia .. bolo to vždycky veľmi znečistené mesto .. [aaa] keď [3:] prichádza [ə] */hlasný nádych/* [3:] prichádza vietor, tak sa toto znečistenie stále dostáva do mesta, čiže vždycky je tu veľmi nepríjemné ovzdušie, a takisto je to veľmi */ráz/* plytké mesto, mesto s rovným povrchom, čiže nemôžete pred týmto [3:] smogom uniknúť. Existujú vážne problémy spojené s olympijskými hrami */hlasný nádych/* prvým problémom je, [žee] .. budú tam stovky atlétov, tisícky [ə] pozorovateľov, zamestnanci zamestnancov, a takisto [3:] tu bude budova, čiže všetky projekty, ktoré [ə] budú [3:] dokončené [3:] takisto s týmto bude problém, takisto voda ... už máme obrovský problém [3:] a miestne úrady v Pekingu ... sa zaoberajú otázkou [ə] znečistenia. [3:] Toto nás bude stáť peniaze a takisto aj energiu. Takisto poľnohospodári v okolí Pekingu [ə] boli nútení vzdať sa poľno-teda farmárčenia alebo poľnohospodárenia .. tak aby nemuseli používať vodu ... a tak aby teda olympijské hry mohli čerpať z týchto zdrojov. Čo sa týka vzduchu, tak [3:] bola som úplne v úžase [3:] keď som prišla do hotelu v Pekingu pred niekoľkými mesiacmi

[aaa] bol tam takzvaný kyslíkový bar, čiže mohli ste si kúpiť [3:m] niekoľko [ə] určité množstvo [ə] kyslíku a mohli ste tým pádom poskytnúť uvoľnenie pre vaše pľúca. Je to veľmi zaneprázdnené mesto .. [3:] je plné bicyklov a bolo obzvlášť znečistené vtedy, pretože ľudia používali uhlie, [aa] teraz každý používa autá, m-m-moto-motorky, a takisto verejná doprava je využitá, takže to znečistenie je veľmi zlé. Atléti budú mať takisto problém, pretože dýchaním takéhoto vzduchu môže dôjsť k značným [3:m] .. [3:] nepríjemnostiam. Čiže čo sa týka znečistenia vzduchu, tak toto je veľký problém. /hlasný nádych/ Takisto čo sa týka Číny vo všeobecnosti, Európania a Amerika-Američania [3:] nie-nerozumejú celkom tomu, [žee] .. hry majú dočinenia aj s mestom, nielen s národom. Európania obzvlášť .. [3:] /ráz/ .. [3:] [ss] berú na vedomie Čínu a práva ľudí v rámci Číny, existuje veľa národov, ktorí-ktoré majú veľmi zle-zlú minulosť, čo sa týka ľudských práv [aaa] – [3:] a Spojené štáty americké v tom nie sú celkom nevinne. Avšak [3:] je-existuje niečo, nad čím sa musíme zamyslieť. Ak Čína bude súčasťou [ə] celosvetového spoločenstva .. je potrebné, aby zmenila [3:] svoj prístup k ľudským právam, spravila situáciu transparentnejšou a dovolil im slobodný prejav. [ə] Nezakazovať internet a niektoré internetové stránky, ako to robí teraz. ... [Aaa] .. toto je najdôležitejšie podľa mienky Európanov a takisto aj Američanov-prejdeme k problému s Tibetom. Európski aktivisti [3:] ... /ráz/ vnímajú ľudské práva ako určitú .. [ə] otázku, ktorú je .. dôležité-v ktorej je dôležité zaujať stanovisko a pridať sa k víťaznej strane .. Tibet má vlastné rodiny, má vlastnú .. aristokraciu, má vlastný spôsob vlády, určité svoje vlastné náboženstvo, ktoré je veľmi jedinečné ... Lamaizmus je veľmi čistým [3:] náboženstvom a veľmi sústredeným na Tibet, je to veľmi významný kultúrny artefakt pre [3:] Tibeťanov. Nehovoriac už o ich [istorii] [aaa] o .. [ooo] .. určitých etnických [ə] prístupoch k niektorým otázkam o, otázkam o medicíne a podobne. [ə] Príliv ľudí k [ə] do Tibetu práve zničil, spôsobil zničenie týchto artefaktov a ľudia si robia starosti. .. Avšak [ə] – [3:] to je už inou otázkou a možno to nie je najdôležitejší [ə] [aa] najdôležitejší [pobod] v prístupe .. [ə] .. k olympijským hrám a toto je už iná otázka, ktorá momentálne nebude, o ktorej momentálne nebudeme hovoriť. Avšak naozaj vecou, ktorá ma najviac znepokojuje je znečistenie, robím si starosti, že ľudia, ktorí prídu do Pekingu [3:] budú prich-prichádzať vo veľkom množstve a [3:] bojím sa ako sa to skončí. [3:] Nedávno bolo v [ə] nedávno bolo v novinách článok, ktorých .. ktorý sa zaoberal kvitnutím rias [ə] v [Kindao], je to mesto, ktoré má nádhernú pláž, nuž ... [3:] táto pláž je však pokrytá riasami [aa] nikto nebude schopný preplávať takýmto prístupom a naozaj to určitým spôsobom ovplyvní

súťaž, teda olympijské hry .. dúfame, že do obdobia, kedy sa začnú olympijské hry pobrežie bude vyčistené. Existuje naozaj veľmi veľa problémov .. [3:] spojených s [3:] olympijskými hrami v Pekingu, avšak dúfame, že všetko [3:m] .. o všetko sa [3:] postarajú organizátori, pretože by to bolo veľmi pozitívne pre-pre celý svet.